

**Een zittingszaal voor en
door minderjarigen in
asielprocedures bij de
Raad voor
Vreemdelingenbetwistingen**

11 SEPTEMBER 2024

Sara Lembrechts en Ellen Van Vooren

Contactgegevens:

Sara Lembrechts
Universiteit Gent
Faculteit Recht en Criminologie
Onderzoeksgroep Migratierecht (MigrLaw)
Universiteitstraat 4
B – 9000 Gent

sara.lembrechts@ugent.be

vanvoorenellen@gmail.com

© 2024 Sara Lembrechts & Ellen Van Vooren

Het is niet toegestaan foto's uit deze publicatie verder te verspreiden, te gebruiken of te reproduceren zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Verwijzing naar de tekst kan als volgt:

Lembrechts, S. & Van Vooren, E. (2024), *Een zittingszaal voor en door minderjarigen in asielprocedures bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen*, UGent.

INHOUD

Samenvatting	7
Résumé.....	8
1. Inleiding.....	9
1.1 Doelstelling	9
1.2 Wetenschappelijke onderbouwing.....	10
1.3 Een kinderrechtenperspectief als startpunt.....	12
1.4 Engagemet van de RvV	15
2. Projectoverzicht.....	17
2.1 Onderzoeksvragen	17
2.2 Betrokken stakeholders.....	17
3. Methodologie	19
3.1 Cocreatie.....	19
3.2 Kinderrechten	19
3.3 Onderzoeksmethodieken	21
3.4 Verdiepende vragen	21
3.5 Projectactiviteiten	22
3.5.1 Rekrutering jongeren	22
3.5.2 Verloop van het cocreatief proces	23
4. Resultaten	27
4.1 Inzichten van jongeren	27
4.1.1 Een ruimte die rust en vertrouwen uitstraalt	27
4.1.2 Een ruimte die steun biedt.....	27
4.1.3 Een ruimte die hen serieus neemt	28
4.1.4 Een ruimte die voldoende afstand bewaart	29
4.1.5 Een ruimte die duidelijk is	30

4.2	Inzichten van rechters en medewerkers van de Raad	31
4.2.1	Rekening houden met protocollaire gewoontes en veiligheidsvoorschriften.....	31
4.2.2	Openbaarheid van de rechtspraak?	31
4.2.3	Een andere plaats voor het Commissariaat?	32
4.2.4	De wachtzaal voor gezinnen in plaats van de tolkenruimte?	33
4.2.5	Een andere vorm van tafels?.....	34
4.2.6	Ondersteuning voor de magistraat die minderjarigen hoort?.....	34
4.3	Inzichten van experts	35
5.	Resultaten vertalen naar een testontwerp	36
5.1	Checklist van ruimtelijke voorwaarden	36
5.2	Checklist van objecten.....	37
6.	Toekomstpaden.....	39
6.1	Ontwerp.....	39
6.2	Scenario's voor aankoop	39
6.2.1	Scenario 1: openbare aanbesteding.....	41
6.2.2	Scenario 2: andere leveranciers	41
6.2.3	Scenario 3: een ontwerp op maat.....	41
6.3	Procesevaluatie.....	41
7.	Aanbevelingen tijdens de testfase	42
8.	Conclusies.....	44
Bijlagen	.....	47
1.	Relevante indicatoren uit de <i>Child Friendly Justice Assessment Tool</i>	47
2.	<i>Invitation</i> – Uitnodiging	48
3.	Online bevraging van jeugdadvocaten	48
4.	Gespecialiseerde opleiding voor de magistraat die minderjarigen hoort	50

Dankwoord

Het ontwerp van een nieuwe zittingszaal voor minderjarigen op de Raad voor Vreemdelingen-betwistingen (RvV) is het tussentijds resultaat van een cocreatief ontwerpproces. Heel wat mensen hebben hun steentje bijgedragen aan het succes van dit project. Als coördinatoren van het project en auteurs van dit rapport willen wij graag de gelegenheid nemen om hen uitdrukkelijk te bedanken.

Allereerst bedanken we de jongeren – Imamdad, Mohammadullah, Izat en Rahman – voor hun ongelooflijk engagement en hun bereidheid om hun ervaringskennis met ons te delen. Ook de warme betrokkenheid van Griet Braeye, voogd van drie van deze jongeren, heeft ons doorheen heel het proces geraakt en gesterkt. De jongeren zijn dankzij de financiële steun van het [Fonds Freya Vander Laenen](#) op een passende manier vergoed voor hun tijd, maar als voogd heeft Griet zich vrijwillig geëngageerd om mee te werken aan dit proces.

Dit project was niet mogelijk geweest zonder de open en constructieve samenwerking met de RvV. We danken in het bijzonder de eerste voorzitter Marc Oswald om met ons in zee te willen gaan, en kamervoorzitters Marleen Maes, Marie Ryckaseys, Jean-François Hayez en Gilles De Guchteneere voor hun steun en geloof in dit project en hun feedback op een eerste versie van dit rapport. Een bijzonder woord van dank ook aan François Van Rooten, niet alleen voor zijn inhoudelijke betrokkenheid, maar ook voor zijn vriendelijk voorstel om deze Franse vertaling van het rapport te hebben willen nalezen en verbeteren. Tijdens het ontwerpproces is ook de praktijkkennis van Ali Afif, Laila Ben Ayad, Jeroen Crab, Carine De Cooman en Mireille Gillade van onschatbare waarde geweest, net als de feedback van magistraten en medewerkers uit alle geledingen van de Raad die hun reflecties met ons hebben gedeeld. Enthousiasme over het voorstel om een nieuwe zittingszaal te ontwerpen kwam niet alleen tot uiting in het identificeren van een geschikte ruimte op de Raad, maar ook in logistieke ondersteuning, tips om het voorstel af te stemmen op de dagelijkse realiteit van de procedure, de creatie van een platform voor uitwisseling met de hele Raad, en – last but not least – het verlenen van groen licht om tijdens een testfase van start te gaan met de nieuwe zittingszaal.

Ook de tussentijdse input van onze externe partners was van onschatbare waarde. Onze bijzondere dank gaat uit naar Jolien de Baets ([OYO architects](#)) voor haar professionele ondersteuning bij het ontwerp, en naar Wim De Graeve en Lien Hemerijckx ([ABC-huis](#)) om ons niet alleen hun ruimte, maar ook hun creatieve materiaal en unieke expertise in het participatief ontwerpen met kinderen en jongeren ter beschikking te stellen. Grote dank ook aan Tijs Van Steenberghe (HOGENT), Niels van Doesum (Leiden University), Irma De Baets (SOS Kinderdorpen) en Germa Lourens en Kaat Hogendoorn (NIDOS) voor hun verfrissende inzichten en reflecties op ons parcours. Dat al deze partners gratis en vrijwillig met ons hebben willen samenwerken en overleggen, getuigt van hun groot maatschappelijk engagement en hun geloof in dit project.

Het project kwam tot stand in de marge van het doctoraatsonderzoek van Sara Lembrechts (UGent). Onder begeleiding van prof. Ellen Desmet onderzoekt zij hoe de asielprocedure in beroep beter afgestemd kan worden

---

op de noden en mensenrechten van kinderen en jongeren. Voor dit project heeft Sara samengewerkt met Ellen Van Vooren, vrijwillig voogd, expert in kinderrechten en facilitator van cocreatieve processen met kinderen en jongeren. Wij, Sara en Ellen, hebben dit project samen uitgevoerd en dit rapport samen geschreven. Ook Ellen heeft haar tijd en expertise vrijwillig ter beschikking gesteld.

Wij zijn in dit ontwerpproces te werk gegaan volgens de principes van cocreatie, participatie en kinderrechten. Dit omdat wij geloven dat innovatieve oplossingen voor complexe maatschappelijke uitdagingen worden gevonden daar waar diverse stemmen en perspectieven samenkomen. De beleving van kinderen en jongeren die zelf een asielprocedure in beroep op de RvV hebben meegemaakt, vormt ons vertrekpunt, maar niet zonder andere perspectieven ook een volwaardige plaats te geven. Ieders stem werd gehoord en gewaardeerd. Dankzij de gezamenlijke inspanningen en de openheid om ideeën en feedback te delen, hebben we een mooi tussentijds resultaat bereikt. Dat resultaat stellen we graag aan jullie voor in dit rapport. Wij hopen het traject naar een definitieve zittingszaal op dit élan te kunnen verderzetten. Samen met jullie kijken we uit naar wat de ruimtelijke herdenking van de zittingszaal verder in beweging kan zetten voor kinderen en jongeren in asielprocedures in beroep.

Veel leesplezier,

Sara en Ellen

Samenvatting

Dit cocreatieve project heeft tot doel een ontwerp te creëren van een **nieuwe zittingszaal** waar rechters van de RvV minderjarigen kunnen horen. Waarom is een aparte, kindvriendelijke ruimte nodig in een procedure die hoofdzakelijk schriftelijk verloopt? In een asielprocedure in beroep worden minderjarigen en hun advocaat gehoord tijdens een zitting op de Raad. Om in lijn te zijn met de juridisch bindende mensenrechten van kinderen en jongeren en de richtlijnen voor kindvriendelijke justitie van de Raad van Europa (2010), moet de zittingszaal aan een aantal voorwaarden voldoen. Zo moet de ruimte veilig zijn (*protection*), minderjarigen ondersteunen (*provision*) en hen de mogelijkheid geven om in alle openheid door de rechter gezien en gehoord te worden (*participation*).

Empirisch onderzoek toont aan dat een persoonlijke ontmoeting met de rechter voor veel jongeren een cruciaal moment in hun asielprocedure is. De huidige ruimtelijke setting op de RvV voldoet echter niet aan hun noden en rechten. Mede daarom is het vaak bijzonder moeilijk om tijdens de zitting de rust en het vertrouwen te ontwikkelen die nodig zijn voor jonge verzoekers om hun verhaal te delen met de rechter. Dit gebrek aan rust en vertrouwen staat een rechtvaardige, efficiënte, objectieve en ‘kindvriendelijke’ rechtsgang in de weg.

Samen met jongeren die door de RvV erkend werden als vluchteling stellen we een **ontwerp** voor van een nieuwe zittingszaal. Dit ontwerp vertrekt vanuit de overtuiging dat de stem van jongeren een wezenlijk onderdeel van de asielprocedure in beroep moet kunnen zijn, en houdt daarbij rekening met de mensenrechten en de principes van kindvriendelijke justitie. Bovendien komt het ontwerp tegemoet aan wat jonge verzoekers zelf belangrijk vinden, zonder daarbij de eigenheid en het formele karakter van de asielprocedure op de RvV te verliezen. Het ontwerp weerspiegelt het belang van een veilige, rustige en vertrouwenwekkende ruimte waarin jongeren zich zoveel mogelijk ondersteund en gerustgesteld voelen om met de rechter in gesprek te gaan over hun dossier.

Tijdens een **pilootfase** zal de nieuwe zittingszaal op de RvV worden uitgetest en geëvalueerd. Onze hypothese is dat een zorgzaam ingerichte ruimte die rekening houdt met de noden en rechten van kinderen en jongeren, kan bijdragen tot een meer kwaliteitsvolle interactie tussen alle betrokkenen, en in het bijzonder tussen de rechter en de jongere. Het is verder onze betrachting dat de ingebruikname van deze zittingszaal een springplank kan zijn naar een meer **kindvriendelijke asieljustitie**, waarin de mensenrechten van kinderen en jongeren zowel procedureel als inhoudelijk gewaarborgd zijn. We zien daarin een **pioniersrol** weggelegd voor de RvV.

Résumé¹

Ce projet de co-création a pour objectif de concevoir une **nouvelle salle d'audience** où les juges du Conseil du Contentieux des Étrangers (CCE) pourront entendre les mineurs. Pourquoi est-il nécessaire de disposer d'un espace distinct et adapté aux enfants dans une procédure qui se déroule principalement par écrit ? Dans une procédure d'asile en appel, les mineurs et leur avocat sont entendus lors d'une audience au Conseil. Afin de se conformer aux droits humains des enfants et des jeunes, ainsi qu'aux *Guidelines pour une justice adaptée aux enfants du Conseil de l'Europe (2010)*, la salle d'audience doit répondre à certains critères. Elle doit être un lieu sûr (protection), soutenir le mineur (provision ou soutien) et lui offrir la possibilité d'être vu et entendu par le juge en toute transparence (participation).

En outre, des **recherches empiriques** montrent que la rencontre personnelle avec le juge est un moment crucial pour de nombreux jeunes au cours de leur procédure d'asile. Cependant, l'aménagement actuel des salles d'audience au CCE ne répond pas à leurs besoins et à leurs droits. Pour cette raison, il est souvent particulièrement difficile de créer pendant l'audience le calme et la confiance nécessaires pour que les jeunes requérants puissent partager leur histoire avec le juge. Cette absence de tranquillité et de confiance entrave une procédure judiciaire équitable, efficace, objective et « adaptée aux enfants ».

C'est pourquoi, avec quelques jeunes qui ont été reconnus réfugiés par le CCE, nous proposons **la conception d'une nouvelle salle d'audience**. Ce projet part de la conviction que la voix des jeunes doit pouvoir être un élément essentiel de la procédure d'appel en matière d'asile, en tenant compte des droits de l'homme et des principes d'une justice adaptée aux enfants. De plus, elle répond aux attentes des jeunes requérants, tout en conservant le caractère unique et formel de la procédure d'asile au CCE. Le design reflète l'importance d'un espace sûr, calme et rassurant où les jeunes peuvent se sentir soutenus et en confiance pour discuter de leur dossier avec le juge.

Durant une **phase pilote**, la nouvelle salle d'audience sera testée et évaluée. Notre hypothèse est qu'un espace soigneusement aménagé, tenant compte des besoins et des droits des enfants et des jeunes, peut contribuer à une interaction de meilleure qualité entre toutes les parties concernées, et en particulier entre le juge et le jeune. Nous avons également pour objectif que la mise en service de cette salle d'audience puisse servir de tremplin vers **une justice de l'asile plus adaptée aux enfants**, garantissant les droits humains des enfants et des jeunes tant sur le plan procédural que substantiel. Le CCE se voit attribuer **un rôle de pionnier** dans ce domaine.

---

¹ Pour un texte complet en français, veuillez vous référer à l'article Sara Lembrechts & Ellen Van Vooren (2024), *Une salle d'audience pour et par des mineurs dans les procédures d'asile auprès du Conseil du Contentieux des Étrangers*, UGent.

1. Inleiding

Waarom is een kindvriendelijke zittingszaal nodig in de asielprocedure in beroep?

1. **Minderjarigen kunnen gehoord worden door de rechter:** Hoewel de procedure van volle rechtsmacht voornamelijk schriftelijk verloopt, kunnen minderjarigen door de rechter worden gehoord tijdens een zitting.
2. **Recht op kindvriendelijke omkadering:** Minderjarigen hebben tijdens hun ontmoeting met de rechter recht op een kindvriendelijke omgeving die hun mensenrechten waarborgt. Dit recht is verankerd in het VN-Kinderrechtenverdrag, de Belgische Grondwet, het EU-Handvest, de Richtlijnen voor Kindvriendelijke Justitie van de Raad van Europa en relevante rechtspraak, vooral uit Europa.
3. **Versterking van eigenwaarde:** Het recht van het kind om gehoord te worden is in de eerste plaats bedoeld om hun eigenwaarde te versterken en hen het gevoel te geven dat ze ertoe doen. Zelfs als het horen niet altijd direct bijdraagt aan waarheidsvinding of een oplossing, is het menselijke contact tijdens de zitting cruciaal voor hun perceptie van procedurele rechtvaardigheid.
4. **Gebrekkige betrouwbaarheid in de huidige zittingszaal:** Minderjarigen geven aan dat de huidige zittingszaal niet bevorderlijk is voor een open en vertrouwelijk gesprek met de rechter. Dit ondermijnt zowel de mensenrechten van kinderen en jongeren als de kwaliteit van de inquisitoriale asielprocedure in beroep.

1.1 Doelstelling

Dit cocreatieve project heeft tot doel een ontwerp te creëren van een **nieuwe zittingszaal** waar rechters van de RvV minderjarigen kunnen horen in overeenstemming met hun mensenrechten. De focus van het project ligt op zittingen met niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) in de asielprocedure.

Hoewel de asielprocedure in beroep hoofdzakelijk schriftelijk verloopt, kent de procedure in volle rechtsmacht meestal ook een zitting waarbij de partijen en hun vertegenwoordigers persoonlijk verschijnen (art. 39/60 Vw). De zitting heeft verschillende functies. Ten eerste heeft een magistraat in volle rechtsmacht een **inquisitoriale bevoegdheid**. Tijdens de zitting kan de rechter vragen stellen die nodig zijn om tot een onderbouwde beslissing te komen. Ten tweede biedt een zitting de gelegenheid aan partijen om mondeling hun **opmerkingen** te verwoorden. Verklaringen ter zitting kunnen niet als dusdanig als nieuw element in de procedure worden ingebracht, maar kunnen wel onder de vorm van een aanvullende nota het schriftelijke dossier vervolledigen. Ten

---

derde speelt het menselijk contact tijdens de zitting een belangrijke rol in de ervaring van **procedurele** of **interactionele rechtvaardigheid**. Onderzoek, met name in de sociale psychologie, toont aan dat niet alleen de uitkomst van een beslissing, maar ook de manier waarop die beslissing wordt genomen, bijdraagt aan de mate waarin een procedure als eerlijk en *fair* wordt ervaren.² Ook in een asielprocedure in beroep geldt dat de perceptie van tijdens de procedure gezien, gehoord en serieus genomen te worden in het menselijk contact met de rechter, bijdraagt aan de mate waarin verzoekers een beslissing van de rechter kunnen accepteren en verder kunnen met hun leven.

Elders³ hebben we reeds omschreven dat het horen van kinderen en jongeren kan gezien worden als een zeer belangrijk onderdeel van het takenpakket van de magistratuur: “[d]it belang betreft niet zozeer waarheidsvinding of het belang dat de mening van het kind kan hebben voor de oplossing van het concrete geschil, maar voornamelijk het feit dat kinderen horen, bijdraagt tot **hun gevoel van eigenwaarde en ertoe te doen**. Onderzoek heeft vastgesteld dat wanneer kinderen en jongeren niet op een kwalitatieve manier kunnen participeren, dit kan leiden tot psychologische en gedragsmatige problemen. In deze context moet gewezen worden op de verantwoordelijkheid van volwassenen, omdat zij nog al te vaak de controle hebben over of en hoe kinderen hun rechten kunnen uitoefenen.”

Onze hypothese is dat een zorgzaam ingerichte ruimte die rekening houdt met de noden en rechten van kinderen en jongeren, kan bijdragen tot een **meer kwaliteitsvolle interactie** tussen alle betrokkenen, en in het bijzonder tussen de rechter en de jonge verzoeker. Deze interactie is een cruciale schakel in het verwezenlijken van een rechtvaardige, efficiënte, objectieve en ‘kindvriendelijke’ rechtsgang. Zo kan de nieuwe zittingszaal een springplank zijn voor een sterkere verankering van de mensenrechten van kinderen en jongeren in de asielprocedure in beroep, en dit zowel op procedureel als op inhoudelijk vlak.

1.2 Wetenschappelijke onderbouwing

Het ontwerp van een nieuwe zittingszaal voor en door kinderen en jongeren in asielprocedures in beroep valoriseert bevindingen uit het juridisch-etnografisch **doctoraatsonderzoek** van Sara Lembrechts.⁴ In haar studie onderzoekt Sara hoe de procedurele mensenrechten van kinderen en jongeren een plaats (kunnen) krijgen in een

---

² Zie hierover onder meer: Cathérine Van de Graaf (2021), The value of fair procedure: All’s well that ends well? How social psychologists and legal theorists should sit down and talk. *International Journal of Procedural Law*, 11(2), 374–394; Marijke Van Buggenhout (2024), *Paper borders: children and young people inside the Belgian asylum procedure. A multi-voiced and performative study* [PhD thesis], VUBPRESS.

³ Evelyn Merckx & Sara Lembrechts (2023), *Rechter, hoor je mij? Richtlijnen voor kindvriendelijk horen*, Leuven: LeA Uitgevers, p. 2.

⁴ Het onderzoek wordt begeleid door prof. dr. Ellen Desmet (Migration Law Research Group, UGent) en gefinancierd door het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO G015520N, 2020-2025).

---

asielprocedure in beroep voor de RvV. Vanuit een combinatie van wetenschappelijke onderzoeksmethoden op de snijlijn tussen het recht, de pedagogie en de antropologie probeert ze te begrijpen hoe de asielprocedure in beroep in elkaar zit voor kinderen en jongeren, met bijzondere aandacht voor de interactie tussen de rechter en de minderjarige.

Tussen augustus 2021 en december 2023 bracht Sara zo'n 500 uur door op de RvV, waar ze openbare zittingen met minderjarigen bijwoonde en achter de schermen in gesprek ging met medewerkers uit alle geledingen van de Raad. Daarnaast interviewde Sara kinderen, jongeren en hun netwerk over het verloop van de asielprocedure in beroep voor begeleide en niet-begeleide minderjarigen. Daarbij ging haar aandacht zowel naar wat goed loopt, als naar waar er kansen zijn voor een betere afstemming op de noden en rechten van kinderen en jongeren. De beleving van kinderen en jongeren (9-17 jaar, n=15) en jongvolwassenen (18-24 jaar, n=3) die zelf als minderjarige een procedure voor de Raad hebben meegemaakt, staat centraal in het onderzoek, net als het perspectief van (voormalige) magistraten (n=29). Daarnaast zijn ook de zienswijzen van (pleeg)ouders en steunfiguren (n=11), voogden (n=11), advocaten (n=13), attachés (n=10), en medewerkers van het management, de griffie en het onthaal (n=7) in kaart gebracht.

Uit het empirisch onderzoek blijkt dat er een **spanningsveld** bestaat tussen het schriftelijke karakter van de procedure en het belang van een persoonlijke ontmoeting met de rechter voor minderjarige verzoekers. Voor jongeren is de zitting van cruciaal belang om te bepalen hoe zij terugkijken op hun procedure, nog los gezien van het resultaat van de beslissing. Veel jongeren getuigen van een vriendelijk, correct en empathisch contact met de rechter, maar hebben moeite met het gebrek aan privacy, het gebrek aan informatie, en de vaak beperkte manier waarop ze zelf hun eigen stem en beleving kunnen inbrengen tijdens de zitting. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat de huidige ruimtelijke setting zich niet leent tot het ontwikkelen van de rust en vertrouwensband die nodig is om jongeren in alle openheid hun verhaal te laten delen met de rechter.⁵

De nood aan een **aangepaste zittingszaal** waar kinderen en jongeren door asielrechters gehoord worden in lijn met hun mensenrechten en met de principes van kindvriendelijke justitie (zie 1.3), is dan ook één van de belangrijkste aanbevelingen uit dit empirisch onderzoek. Deze aanbeveling ligt bovendien in de lijn van bevindingen uit de wetenschappelijke literatuur over juridische procedures waar kinderen en jongeren bij betrokken zijn,⁶ en in het bijzonder van empirisch onderzoek naar ervaringen met en praktijken in de Vlaamse

---

⁵ Over deze bevindingen zal in meer detail gerapporteerd worden in het doctoraat van Sara (verwacht in september 2025).

⁶ Zie bijvoorbeeld: Ton Liefwaard (2019), Access to Justice for Children: Towards a Specific Research and Implementation Agenda, *The International Journal of Children's Rights*, 27(2), 195-227 (in [open access](#) te raadplegen); Jill Berrick et al. (2018), International Perspectives on Child-responsive Courts, *International Journal of Children's Rights*, 26(2), 251-277; Karen Saywitz et al. (2010), Interviewing children in custody cases: Implications of research and policy for practice, *Behavioral Sciences & the Law*, 28(4), 542-562 en de referenties in deze werken.

---

familierechtbank,⁷ het Nederlandse familie- en jeugdrecht⁸ en jeugdrechtbanken in elf Europese landen (waaronder België en Nederland).⁹

1.3 Een kinderrechtenperspectief als startpunt

Behalve een wetenschappelijke basis in literatuur en empirisch onderzoek, heeft een aangepaste zittingszaal ook een juridische basis binnen de kinderrechten. Kinderrechten zijn de mensenrechten van kinderen en jongeren. Deze rechten hebben zowel een juridische als een relationele betekenis. Enerzijds zijn kinderrechten verankerd in **juridische instrumenten** zoals het Kinderrechtenverdrag, anderzijds krijgen ze vorm in de **interactie** die kinderen en jongeren ervaren met anderen en met hun omgeving. Een kinderrechtenperspectief nodigt ons uit om de leefwereld van kinderen en jongeren te leren begrijpen met hun mensenrechten als vertrekpunt, zonder daarbij andere relevante belangen over het hoofd te zien.

Tijdens een ontmoeting tussen een minderjarige verzoeker om internationale bescherming en een asielrechter worden kinderrechten op heel wat vlakken relevant. **Juridisch** gezien past de ontwikkeling van een nieuwe zittingszaal binnen het juridisch bindend kinderrechtenkader¹⁰ en (internationale) richtlijnen¹¹ over de rechtspositie van kinderen en jongeren die in aanraking komen met een vorm van justitie. Kinderen en jongeren hebben namelijk het **recht om gehoord te worden** in zaken die hen aanbelangen, en aan die mening dient passend gevolg gegeven te worden in overeenstemming met de leeftijd en maturiteit van het kind of de jongere (art. 12, para 1 Kinderrechtenverdrag; art. 24, para 1 EU Handvest; art. 22 *bis*, lid 2 Belgische Grondwet). Dat recht

---

⁷ Evelyn Merckx & Sara Lembrechts (2023), *Rechter, hoor je mij? Richtlijnen voor kindvriendelijk horen*, Leuven: LeA Uitgevers, 104p.; Evelyn Merckx (2023), *Child-Friendly Justice in Child Custody and Contact Cases After Parental Separation: An empirical-evaluative study of Belgian law and Flemish practice*. Den Haag: Boom Juridisch, 947p.; Kinderrechtencommissariaat (2022), *Het kind weegt te licht – Kinderen hebben spreekrecht in de familierechtbank* (Dossier Spreekrecht) ([hier](#) te raadplegen).

⁸ Marielle Brunning et al. (2020), *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers (in [open access](#) te raadplegen); Wikke Monster (2020), 'A design of justice. The courtroom of the future', *The Conscious Lawyer* 2020, pp. 58-61; Stephanie Rap (2021), Design of Justice. De jeugdrechtbank van de toekomst, *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 2021, afl. 4, pp. 94-107; Kaat Hogendoorn (2022), *Ontwerp jouw toekomst – Kindvriendelijke rechtspraak en de invloed van gerechtsgebouwen en zittingszalen op de participatie van kinderen in juridische procedures*. Scriptie ter verkrijging van de Master Jeugdrecht, Universiteit Leiden (in [open access](#) te raadplegen) en de referenties in deze werken.

⁹ Stephanie Rap & Ido Weijers (2014), *The Effective Youth Court – Juvenile Justice Procedures in Europe*, Den Haag: Eleven International Publishing, 240p, pp. 207-210.

¹⁰ Met als belangrijkste juridische basis in deze context: artikel 12 VN Kinderrechtenverdrag, artikel 24 EU Handvest en artikel 22*bis* Belgische Grondwet, aangevuld met rechtspraak van het Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (zie Wouter Vandenhole, Gamze Erdem Türkelli & Sara Lembrechts (2024) *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols*, Edward Elgar Publishing, en meer bepaald de referenties in de commentaar op arts 12 en 40 VN Kinderrechtenverdrag).

¹¹ In het bijzonder Raad van Europa (2010), *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice* ([hier](#) te raadplegen) en VN Comité voor de Rechten van het Kind (2009), *General Comment 12 on the right of the child to be heard* ([hier](#) te raadplegen).

---

om gehoord te worden geldt in het bijzonder tijdens juridische procedures (art. 12, para 2 Kinderrechtenverdrag), waar de asielprocedure in beroep een voorbeeld van is. Hierbij is het belangrijk om te onderstrepen dat het recht om door de rechter gehoord te worden in de eerste plaats niet de waarheidsvinding tot doel heeft, maar net beoogt dat de minderjarige kan participeren en zich gehoord, gezien en serieus genomen voelt door de persoon die over hun leven zal beslissen.¹²

Het **belang** van kinderen en jongeren dient ook tijdens een asielprocedure in beroep steeds een eerste overweging te vormen (art. 3, lid 1 Kinderrechtenverdrag; art. 24, para 2 EU Handvest; art. 22 *bis*, lid 4 Belgische Grondwet). De *Guidelines on Child-Friendly Justice* van de Raad van Europa maken deze rechten concreet, bijvoorbeeld door te benadrukken dat juridische procedures met minderjarigen moeten plaatsvinden in een aangepaste ruimte die ‘*non-intimidating*’ en ‘*child-sensitive*’ is en rekening houdt met het belang van het kind.¹³ De *Guidelines* erkennen bovendien dat het vaak – en zo ook in de context van de RvV – onmogelijk is om het hele gebouw aan te passen, maar dat aparte ruimtes voor minderjarigen ook bijdragen aan een kindvriendelijke setting.¹⁴ Ook het VN Kinderrechtencomité erkent deze nood door te stellen dat “[a] *child cannot be heard effectively where the environment is intimidating, hostile, insensitive or inappropriate for her or his age. [...] Particular attention needs to be paid to the [...] design of court rooms [...].*”¹⁵

Kinderrechten worden vaak omschreven als 3 P’s – in het Engels verwijzend naar rechten van *protection* (bescherming), *provision* (voorziening) en *participation* (participatie). Hoewel deze vereenvoudigde voorstelling de complexiteit van kinderrechten wat tenietdoet,¹⁶ kan de onderverdeling helpend zijn om te begrijpen op welke manier de mensenrechten van kinderen en jongeren naast een juridische verplichting ook een **relationeel handelingskader** voorstellen om vorm te geven aan de interactie binnen de nieuwe zittingszaal:

- **Bescherming:** we ontwerpen een zittingszaal waarin kinderen en jongeren zich veilig voelen. De zittingszaal draagt bij tot vertrouwen, beschermt tegen bijkomend trauma en waarborgt de privacy van minderjarige verzoekers zodat zij zich gehoord, gezien en gerespecteerd kunnen voelen.

---

¹² Zie ook Stephanie Rap (2022), ‘A Test that is about Your Life’: The Involvement of Refugee Children in Asylum Application Proceedings in the Netherlands, *Refugee Survey Quarterly*, 41(2), 298–319.

¹³ Zie Raad van Europa (2010), n11, *Guidelines* 54 – 62 en Explanatory Memorandum paras 121-125.

¹⁴ Zie Raad van Europa, n11, Explanatory Memorandum paras 122 and 123; zie ook Rap, 2021, n8, p. 97.

¹⁵ Zie Comité voor de Rechten van het Kind (2009), n11, para 34. In de context van het jeugd(straf)recht wordt deze aanbeveling verder geconcretiseerd in VN Comité voor de Rechten van het Kind (2019), *General Comment 24 on children’s rights in the child justice system*, para 46 ([hier](#) te raadplegen): “[...] Proceedings should be conducted in an atmosphere of understanding to allow children to fully participate. Developments in child-friendly justice provide an impetus towards [...] child-friendly layouts of interviewing spaces and courts [...]”

¹⁶ Zie hierover bijvoorbeeld Wouter Vandenhoele, Gamze Erdem Türkelli & Sara Lembrechts (2024) *Children’s Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols*, Edward Elgar Publishing.

-
- **Voorziening:** we ontwerpen een zittingszaal die toegankelijk, ondersteunend en inclusief is, ook volgens de principes van ‘universal design’.¹⁷ Het ontwerp en de infrastructuur komen tegemoet aan wat kinderen en jongeren belangrijk vinden.
  - **Participatie:** we ontwerpen een zittingszaal waarin iedereen, ongeacht hun leeftijd, gender, capaciteiten of achtergrond, gelijke kansen krijgt om gehoord te worden en te participeren.

De belangen van kinderen en jongeren kunnen echter niet losgezien worden van de belangen van anderen en van hun omgeving. Daarom gaan we ook bij het hanteren van een kinderrechtenperspectief op zoek naar een evenwicht met andere uitgangspunten, waaronder:

- **Efficiëntie en effectiviteit:** we ontwerpen een zittingszaal die bijdraagt tot een effectieve rechtspraak, waarbij we ruimte, tijd, materiaal en middelen zo inzetten dat het doel van een rechtvaardige procedure zo efficiënt mogelijk bereikt wordt.
- **Duurzaamheid en veiligheid:** we ontwerpen een zittingszaal waarbij materialen worden gebruikt met een minimale impact op het milieu en die voldoen aan normen op vlak van (brand)veiligheid.
- **Budgetvriendelijk:** we ontwerpen een zittingszaal die kan gerealiseerd worden met een beperkt budget.

Hoewel we de belangen van kinderen en jongeren niet los kunnen zien van de belangen van anderen en van hun omgeving, bieden kinderrechten en kindvriendelijke justitie wel een juridische basis voor het antwoord op de vraag waarom minderjarigen een nieuwe zittingszaal (en bijgevolg een tot op zekere hoogte **gedifferentieerde behandeling** tijdens de asielprocedure) vereisen. Zoals de Richtlijnen van de Raad van Europa aantonen, vertrekt justitie namelijk zelden vanuit het perspectief en de maat van kinderen en jongeren, en daarin is de Belgische asielprocedure in beroep geen uitzondering. Bijkomende aanpassingen zijn dus nodig om te garanderen dat kinderen en jongeren op een gelijkwaardige manier van hun rechten kunnen genieten als volwassenen. Bovendien is het essentieel dat kinderen en jongeren gehoord worden in een kindvriendelijke omgeving om de **geloofwaardigheid** van het relaas van een minderjarige verzoeker te kunnen beoordelen. Aanpassingen die het voor minderjarige verzoekers mogelijk maken om de context van hun procedure beter te begrijpen, en ervoor te zorgen dat de procedure – ongeacht de uitkomst – kan bijdragen aan de holistische ontwikkeling van een kind of jongere, zijn dus zonder twijfel te verantwoorden. Bovendien is het zeker bij minderjarigen cruciaal om ook vanuit justitie te bouwen aan een versterkt vertrouwen in de magistratuur, in een democratische samenleving en in de rechtsstaat.

---

¹⁷ Voor meer informatie, zie [hier](#).

1.4 Engagement van de RvV

Het engagement van de RvV situeert zich op drie niveaus. Eerst en vooral heeft de Raad in 2021 toegezegd Sara Lembrechts toegang te verlenen voor veldwerk in het kader van haar doctoraatsonderzoek aan de UGent.¹⁸ Ten tweede heeft de Raad zich intern geëngageerd tot het exploreren van interventies die de asielprocedures in beroep meer in lijn brengen met de mensenrechten van minderjarige verzoekers. Ten derde is er ook een extern engagement in het project ‘*Child Friendly Justice*’ van de Europese Unie en de Raad van Europa.

Het interne engagement van de Raad blijkt uit haar jaarverslag van 2023, waarin de RvV belooft werk te maken van een nieuwe zittingszaal voor minderjarigen.¹⁹ De **tolkenzaal** werd geïdentificeerd als polyvalente ruimte waar ook de zittingen met minderjarigen zouden kunnen doorgaan. Vanaf het begin heeft de Raad aangegeven dat zij bij de concrete ontwerpkeuzes belang hechten aan de mening van kinderen en jongeren die zelf een zitting op de RvV hebben meegemaakt. De Raad was overtuigd van de voorgestelde **cocreatieve werkwijze** (april 2024) en gaf groen licht om met het ontwerpproces van start te gaan (mei-juni 2024). De Raad werd actief bij dit proces betrokken en tussentijds op de hoogte gehouden van de voortgang. Op 4 juli werd het ontwerpvoorstel dat uit dit proces is voortgekomen, voorgesteld op een **Middag van de Raad**. Een zestigtal magistraten, attachés en medewerkers waren tijdens de voorstelling aanwezig en konden aansluitend de testopstelling van de nieuwe zittingszaal bezoeken in de tolkenruimte. Wie dat wenste kon ook (anoniem) **feedback** achterlaten aan de hand van een afgedrukte schets van de ruimte. Uit zowel de persoonlijke reacties als de schriftelijke suggesties blijkt dat het idee van de nieuwe zittingszaal overwegend enthousiast en met interesse wordt onthaald op de Raad. De vragen en suggesties die ons tijdens de presentatie en achteraf nog bereikten, hebben we in dit rapport een plaats gegeven (zie verder bij 4.2).

In opvolging van de presentatie op 4 juli sprak de Raad de ambitie uit om te zullen starten met een **pilotproject**. Vanaf november 2024 zullen vrijwillige rechters gedurende enkele maanden de kindvriendelijke zittingszaal uittesten in dossiers met niet-begeleide minderjarigen. Er wordt voorlopig gekozen om de zittingen te laten starten vanaf 13u of 13u30 en te eindigen voor de sluiting van het onthaal om 16u. Omdat de namiddagen op de Raad doorgaans minder druk zijn dan de voormiddagen, garandeert dit meer rust en kalmte in de gangen en zo min mogelijk interferentie met de werking van de tolken (die ook van de polyvalente ruimte gebruik zullen maken). In een eerste fase wordt gestreefd om niet meer dan 5 zaken per zitting te behandelen. Tijdens en na

---

¹⁸ De overeenkomst tussen de RvV en de UGent werd bezegeld in een Memorandum of Understanding, ondertekend door de Eerste Voorzitter en de onderzoeker op 21 mei 2021.

¹⁹ Behalve de nieuwe zittingszaal geven ook de verschillende voorbeelden van kindvriendelijke arresten blijk van een engagement van de Raad om de procedure meer in te richten op maat van kinderen en jongeren. Zie hierover ook: Sara Lembrechts (2023), *Child-Friendly Judgments in Belgian Asylum Appeals*. London: Refugee Law Initiative (in [open access](#) te raadplegen).

---

afloop van deze pilootfase wordt de werking van de zittingszaal geëvalueerd²⁰ en kan het ontwerp worden aangepast op basis van de feedback van diverse gebruikers (waaronder jongeren, rechters en andere betrokkenen). Deze evaluatie zal uitwijzen wat er nodig is om over te gaan tot een definitieve **ingebruikname** van de nieuwe zittingszaal.

Tevens heeft de Raad zich ook extern geëngageerd om als *key stakeholder* deel te nemen aan het *'joint European Union – the Council of Europe Child-Friendly Justice project'*.²¹ Aan de hand van de *Guidelines on Child-Friendly Justice*²² beoogt dit project een betere bescherming van (de mensenrechten van) kinderen en jongeren wanneer zij in contact komen met juridische procedures. Daartoe zal een reeks van 18 indicatoren worden afgetoetst in vijf verschillende contexten.²³ Eén van de vijf focusthema's is 'effectieve waarborgen voor kinderen in asiel- en migratieprocedures', de andere vier thema's zijn familierecht, jeugdrecht, vorming voor juridische professionals die met kinderen in contact komen, en bijzondere instellingen en mechanismes voor alle kinderen. De nieuwe zittingszaal voor minderjarige verzoekers om internationale bescherming werd geïdentificeerd als een inspirerende praktijk voor andere rechtsgebieden en lidstaten, in het bijzonder in hoe op cocreatieve wijze gevolg te geven aan de inhoud van de *Guidelines* op nationaal niveau. Ook ruimer²⁴ biedt deelname aan dit project een kans aan de Raad om zich verder toe te leggen op kindvriendelijke justitie binnen de Belgische asiel- en migratiecontext, en om hierin een pioniersrol op te nemen binnen de Raad van Europa en daarbuiten.

---

²⁰ De details van deze evaluatie dienen nog verder te worden uitgewerkt, in samenspraak met de RvV.

²¹ Dit project loopt van 1 januari 2024 tot 31 maart 2026. De Europese Commissie en de Raad van Europa identificeerden België (naast Polen en Slovenië) als één van de drie focuslanden om na te gaan in welke mate de *Guidelines* geïmplementeerd en nageleefd worden in nationale, regionale en lokale procedures. De Hoge Raad voor de Justitie coördineert het Belgische luik van het project. Voor meer informatie, zie [hier](#).

²² Zie referentie bij n11.

²³ Een overzicht van de indicatoren die specifiek relevant zijn voor de uitwerking van de nieuwe zittingszaal, is opgenomen in Bijlage 1 bij dit rapport.

²⁴ Bijvoorbeeld in het verder ontwikkelen van kindvriendelijke arresten, zie n19.

---

2. Projectoverzicht

2.1 Onderzoeksvragen

We zijn in dit proces vertrokken van 2 centrale onderzoeksvragen. Enerzijds **inhoudelijk** – hoe kunnen we een zittingszaal op de RvV zo vormgeven dat deze de mensenrechten van kinderen en jongeren waarborgt? En anderzijds **procesmatig** – hoe kunnen we tot een ontwerp komen dat rekening houdt met de belangen van alle betrokkenen, waarbij de belangen van kinderen en jongeren centraal staan? Het kinderrechtenperspectief dat we hanteren, nodigt uit om de beleving van kinderen en jongeren als vertrekpunt te nemen bij het beantwoorden van die vragen, maar niet zonder andere perspectieven ook een volwaardige plaats te geven.

2.2 Betrokken stakeholders

Jongeren: jonge verzoekers om internationale bescherming zijn experts vanuit ervaringsdeskundigheid. Jongeren die zelf een asielprocedure hebben doorlopen, spelen dan ook een cruciale rol in het project. Tot nu toe deelden 4 Afghaanse jongens tussen 14 en 18 jaar hun persoonlijke ervaringen en perspectieven. Zij initieerden het ontwerp van de nieuwe zittingszaal en verfijnden de testopstelling zodat deze beter zou aansluiten bij wat minderjarigen in vergelijkbare situaties belangrijk vinden. Hun perspectieven werden aangevuld met ervaringen van andere jongeren, die tijdens het doctoraatsonderzoek van Sara over de huidige zittingszaal werden bevraagd.²⁵ Dit perspectief vraagt echter nog om verdieping. Die verdieping kunnen we alvast deels bereiken tijdens de testfase, waarin we bijzondere aandacht zullen hebben voor diverse perspectieven op vlak van gender, land van herkomst, taal, leeftijd en andere relevante factoren.

Rechters: asielrechters nemen beslissingen met een grote impact op het leven van kinderen en jongeren. Voor, tijdens en na de zitting spelen rechters zowel procedureel als inhoudelijk een cruciale rol in het waarborgen van de mensenrechten van kinderen en jongeren. Daarnaast is het van groot belang dat rechters zich comfortabel voelen bij het uitvoeren van hun taken in de nieuwe zittingszaal.²⁶ Rechters zijn daarom nauw betrokken geweest in het cocreatieve project om het ontwerp af te toetsen en feedback te geven. Met hun gespecialiseerde praktijkkennis kunnen zij advies geven om ervoor te zorgen dat de ruimte geschikt is voor de juridische processen

---

²⁵ Sara sprak met 8 begeleide en 10 niet-begeleide kinderen en jongeren, van wie 4 meisjes en 14 jongens. De meesten kwamen uit Afghanistan (n=13), 2 van hen kwamen uit Iran, 2 uit Egypte en 1 uit El Salvador. De jongste deelnemer was 9 jaar oud, de oudste was 24 op het moment van het interview maar 17 op het moment van de procedure.

²⁶ Persoonlijke communicatie met vreemdelingenrechter Rechtbank Amsterdam, 24 april en 6 juni 2024. Zie ter illustratie discussie over al dan niet een toga dragen tijdens de (jeugd)zitting, zoals besproken in Rap & Weijers, n9, 207-208 en Bruning, n8, 145 en 228-229.

---

die zij doorlopen, dat deze bijdraagt tot hun rechtsbescherming en tot het creëren van een rechtvaardige omgeving voor minderjarige verzoekers.

Medewerkers RvV: medewerkers van het onthaal, de griffie, de tolkdienst, de facilitaire dienst en leden van het management zijn vertrouwd met de administratieve en praktische kant van de asielprocedure in beroep voor minderjarigen. Vanuit hun rol zien zij er in dit cocreatieve proces mee op toe dat de nieuwe zittingszaal kan passen in de dagelijkse werking en de opdracht van de Raad.

Actoren in de asielprocedure en kinderrechtenactoren: in het kader van de klankbordgroep die bij het onderzoek van Sara betrokken is, hebben een advocaat, voogd, protection officer van het CGVS en medewerker van het Kinderrechtencommissariaat op 20 juni hun reflecties (en hun enthousiasme) gedeeld over het initiële ontwerp van de nieuwe zittingszaal tijdens een online uitwisselingsmoment. Zij hebben ook pistes voor verdere afstemming besproken als het ontwerp getest wordt.

Externe experts: experts uit de omgevingspsychologie, de ontwikkelingspsychologie en de architectuur werden bevroegd. We hebben hun expertise ingezet om het ontwerpvoorstel dat samen met jongeren, rechters en medewerkers van de RvV werd opgesteld, nog verder te verfijnen in overeenstemming met de kennis die uit hun disciplines naar voor komt.

---

3. Methodologie

3.1 Cocreatie

De werkwijze van dit project is gestoeld op cocreatie.²⁷ Deze methode benadrukt het belang van **samenwerking en inclusie** bij het ontwerpen en ontwikkelen van oplossingen, processen of producten. Het is een benadering waarbij verschillende actoren, zoals gebruikers, experts en andere belanghebbenden, actief worden betrokken bij het hele creatieve proces. Deze samenwerking is gericht op het bereiken van een gezamenlijk doel door middel van gedeelde verantwoordelijkheid, gedeelde kennis en wederzijds respect.

Wat cocreatie onderscheidt van traditionele benaderingen, is de nadruk op **gelijkwaardigheid** en het erkennen van diverse perspectieven. Een cocreatief proces brengt verschillende stemmen samen om gezamenlijk problemen te identificeren, ideeën te genereren, oplossingen te verkennen en beslissingen te nemen. Hierdoor ontstaan innovatieve en effectieve oplossingen die beter zijn afgestemd op de behoeften, voorkeuren en contexten van alle betrokkenen.

Cocreatie is een proces dat vaak verschillende **fasen** omvat, zoals het in kaart brengen van de maatschappelijke noden, het opzetten van een gezamenlijke visie, het co-ontwerpen van oplossingen, het testen en evalueren van prototypen, en het implementeren van uiteindelijke producten of processen.

Het **resultaat** van cocreatie is niet alleen een tastbaar product of een oplossing, maar ook een versterkt gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid bij iedereen die het proces doorloopt. Het vergroot de kans op succesvolle implementatie en acceptatie van de voorgestelde oplossing, omdat deze ontwikkeld werd in samenwerking en afstemming met de mensen voor wie de oplossing bedoeld is.

3.2 Kinderrechten

Kinderrechten zijn een rode draad doorheen onze aanpak. Dat betekent dat we in alle fases van het project (i.e. in het ontwerp van de ruimte, maar ook in de voorbereiding, de uitvoering van de methodieken, de rapportering en eventuele publicaties nadien) op zoek gaan naar een werkbaar evenwicht tussen bescherming, voorziening en

---

²⁷ Voor meer duiding bij dit proces, zie onder meer Ellen Van Vooren & Sara Lembrechts (2021), Involving children and young people in policymaking : a children's rights-based approach to co-creative practice in REFLECTOR, in L. Van Praag (ed.) *Co-creation in migration studies : the use of co-creative methods to study migrant integration across European societies*. CeMIS Migration and Intercultural Studies, pp 247-278.

---

participatie van en voor alle betrokkenen. In onze samenwerking met kinderen en jongeren geven we concrete invulling aan hun mensenrechten door verschillende principes te waarborgen in alle geledingen van het project:²⁸

- **Transparantie:** jongeren worden goed geïnformeerd over de scope van het project en over wat er van hen verwacht wordt (bijvoorbeeld door de flyer en de begeleidende uitleg, bij de start van de eerste workshop en tussendoor als zij vragen hadden). Dit verslag wordt bovendien zowel met de RvV als (in aangepaste vorm) met de deelnemende jongeren gedeeld.
- **Vrijwilligheid:** jongeren worden op geen enkel moment gedwongen om deel te nemen of iets te zeggen.
- **Respect:** jongeren en hun mening worden gerespecteerd.
- **Relevantie:** de behandelde onderwerpen stellen jongeren echt in staat hun ervaring uit de asielprocedure in beroep te gebruiken, met daaraan gekoppeld een engagement vanuit de Raad om over hun bevindingen in gesprek te gaan en de voorstellen uit te proberen.
- **Aangepaste omgeving:** de workshops vinden plaats in locaties die aangepast zijn aan de capaciteiten, leeftijd, maturiteit en behoeften van jongeren; de workshops werden zorgvuldig voorbereid zodat jongeren zich ook op de Raad op hun gemak konden voelen.
- **Inclusie:** het non-discriminatiebeginsel wordt toegepast. We zorgden voor diverse activiteiten waarbij we rekening hielden met taalgebruik, toegankelijkheid en het inbrengen van diverse achtergronden en ervaringen. Jongeren kregen de mogelijkheid om zich te laten ondersteunen door een tolk, maar voor geen van hen was dat noodzakelijk.
- **Ondersteuning door vorming:** we zetten in op deskundige begeleiding. Sara en Ellen hebben allebei een achtergrond in kinderrechten en in het uitvoeren van onderzoek met kinderen en jongeren.
- **Veiligheid:** de integriteit van de jongeren wordt te allen tijde gewaarborgd.
- **Verantwoordelijkheid:** door jongeren te engageren in dit project, stellen we onszelf verantwoordelijk voor een goede opvolging van hun inbreng. In die zin is het essentieel is dat afspraken worden gemaakt over follow-up en evaluatie. Zo vinden wij dat aan kinderen en jongeren moet worden verteld hoe hun mening is uitgelegd en gebruikt en wanneer nodig moeten zij de kans krijgen de analyse van de resultaten tegen te spreken en er invloed op uit te oefenen. De jongeren hebben ook recht op duidelijke feedback hoe hun deelname de uitkomsten heeft beïnvloed. Kinderen en jongeren moeten, waar van toepassing,

---

²⁸ Deze principes zijn gebaseerd op hoe het VN Comité voor de Rechten van het Kind een participatief proces omschrijft in haar General Comment 12, n11 (zie in het bijzonder paragraaf 134).

---

de mogelijkheid krijgen deel te nemen aan vervolgproucessen of -activiteiten. Bij het toezicht op en evalueren van de deelname van de jongeren moeten, waar mogelijk, de jongeren zelf worden betrokken.

- Daarnaast is het **belang van het kind** richtinggevend voor ons traject. Omdat het belang van het kind een eerste overweging is, moet het belang van het kind een hoge prioriteit hebben bij de afwegingen die in de loop van het proces gemaakt worden.
- **Privacy en informed consent:** jongeren gaven geïnformeerde toestemming om mee te werken aan het proces. Om over dit proces te kunnen rapporteren, maken we een audio-opname voor transcriptie en brengen we activiteiten in beeld met foto's en/of video. Dit doen we met aandacht voor privacy en (on)herkenbaarheid. We vragen afzonderlijk informed consent om bepaalde beelden te gebruiken en houden rekening met de persoonlijke keuze van de jongeren om wel of niet in beeld te komen.
- **Vergoeding:** De jongeren krijgen een vergoeding voor het delen van hun tijd en expertise, in de vorm van een cadeaubon van 25€ per workshop bij een winkel naar keuze. Ook hun transportkosten en catering wordt vergoed. Dit is mogelijk dankzij de financiële steun van het Fonds Freya Vander Laenen (UGent).²⁹

3.3 Onderzoeksmethodieken

We maken gebruik van **verschillende methodieken** om de onderzoeksvragen zoveel mogelijk te verlevendigen, te concretiseren. Ook vanuit het perspectief van de onderzoeker zijn de methodieken interessant: hoe kunnen we op een zorgzame, respectvolle en grondige manier bij jongeren bevrageu wat zij belangrijk vinden? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat jongeren tijdens de workshops ervaren dat zij de expert zijn van hun eigen beleving? In lijn met de rechten van kinderen en jongeren zorgen we er niet alleen voor dat kinderen en jongeren als experts benaderd worden, maar maken we ook plaats voor eventuele gevoelens van onrecht, frustratie, stress of onzekerheid, in de mate waarin deze gevoelens leven bij de jongeren naar aanleiding van dit project. In het vervolg van dit verslag kunt u kennismaken met enkele van de gebruikte methodieken, waaronder photovoice, peer interviewing, spel 'Dixit', collage, script schrijven en naspelen, en laagdrempelig tekenen in een zandtafel.

3.4 Verdiepende vragen

Kinderen en jongeren vertellen vaak dat de **ontmoeting met een asielrechter** voor hen een betekenisvol maar ook uitdagend moment is. We bevrageu dit als volgt: Hoe kijk jij terug op jouw ontmoeting met de rechter? Wat

---

²⁹ Zie [hier](#).

---

vond je positief, wat liep goed? Wat vond je lastig? Wat voelde je? Is er iets wat je liever anders zou zien? Hoe kan de ruimte helpen om het contact met de rechter zo goed mogelijk te laten verlopen?

Denk aan een **ruimte** waar jij je veilig/thuis/goed voelt. Wat maakt dat jij je veilig/thuis/goed voelt in een bepaalde ruimte? Het zou kunnen dat een kind of jongere zich tijdens de zitting niet goed voelt. Waar zou dit kind of deze jongere steun uit kunnen halen? Wat kan hen een veilig gevoel geven?

Het gesprek met de rechter vindt plaats in een **zittingszaal**. Op dit moment zijn de zittingszalen op de RvV niet ingericht op maat van kinderen en jongeren. Zittingen met kinderen en jongeren vinden in dezelfde ruimte plaats als zittingen met volwassenen. Wat weet je nog van toen jij de zittingszaal voor het eerst zag? Wat vind je er niet leuk aan? Welke stukken zijn wel ok voor jou? Is er iets dat voor jou zeker bewaard moet blijven in de nieuwe zittingszaal, of denk je dat het beter is om helemaal van nul te beginnen? Hoe zou een ideale zittingszaal eruitzien volgens jou? Wie komt waar te staan of zitten?

Voor je aan de beurt bent, moet je meestal even **wachten**. Wat vind je van de wachtruimte op de RvV? Hoe kan de wachtruimte zorgen dat jij zo veel mogelijk rust en zo weinig mogelijk stress ervaart?

Als kind of jongere heb jij **mensenrechten**. Je hebt bijvoorbeeld recht op veiligheid, steun en om gehoord te worden in zaken die belangrijk zijn voor jou. Volwassenen die beslissingen nemen over jou, moeten rekening houden met wat voor jou het beste is. Ze moeten jouw standpunt ernstig nemen. Wat voor soort ruimte is er nodig om dat waar te maken? Hoe kunnen we de zittingszaal zo inrichten, zodat jij je er (1) veilig, (2) gehoord en (3) ondersteund voelt? Met welk gevoel wil jij naar huis gaan na de zitting?

3.5 Projectactiviteiten

3.5.1 Rekrutering jongeren

We zochten 6 jongeren tussen 14 en 21 jaar oud die zelf een procedure op de RvV hebben meegemaakt, als niet-begeleide minderjarige of als minderjarige begeleid door hun ouders. We spraken de jongeren aan via ons eigen netwerk binnen o.a. Fedasil, Dienst Voogdij en individuele contacten met advocaten, voogden en jongeren.³⁰ 6 Afghaanse niet-begeleide jongeren hadden zich ingeschreven, 4 van hen hebben effectief deelgenomen aan een of twee sessies. Voor de start van het cocreatieve proces maakten de onderzoekers samen met de voogd en/of de begeleiders een inschatting of de RvV-procedure voor deze jongeren positief geëindigd was, en of er voldoende mentale 'bandbreedte' was om (minstens in beperkte mate) reflectief terug te kijken op de eigen ervaring en creatief vooruit te kijken naar mogelijke verandering in de toekomst.

---

³⁰ De uitnodiging die we hiertoe verspreidden, is terug te vinden in Bijlage 2.

De deelnemende jongeren waren tussen 14 en 18 jaar oud en hadden allemaal in het afgelopen jaar een Nederlandstalige asielpcedures op de RvV meegemaakt. Ze zijn allen door de RvV erkend als vluchteling.

3.5.2 Verloop van het cocreatief proces

In een eerste workshop op 29 mei **maakten we kennis** met de jongeren en gingen we met hen aan de slag om hun beleving van de huidige zittingszaal te begrijpen. We nodigden hen uit in de creatieve omgeving van het ABC-huis om **hun ervaringen** om te zetten in beelden, woorden en een eerste ontwerp dat tegemoetkwam aan wat zij belangrijk vinden. Jongeren vertelden ons over wat ze goed en moeilijk hadden gevonden aan hun ontmoeting met de rechter, en maakten **een ontwerp** in een zandtafel met hun eerste ideeën. Onderwerpen als privacy, wachten, stress, onzekerheid, gebrek aan informatie, positionering en kwaliteiten van de rechter kwamen aan bod.

Afbeelding 1 - Jongeren aan de slag tijdens de eerste cocreatieve workshop in het ABC-huis © auteurs, 29 mei 2024

Met deze bevindingen op zak gingen wij ons oor te luisteren leggen bij **experten** uit de omgevingspsychologie en de ontwikkelingspsychologie. We lazen **bijkomende literatuur**³¹ en hebben deze expertise ingezet om het ontwerpvoorstel verder te verfijnen.

---

³¹ Cláudia Andrade et al. (2016). Is It the Place or the People? Disentangling the Effects of Hospitals' Physical and Social Environments on Well-Being, *Environment and Behavior*, 48(2), 299-323; Donna Koller & Meredith Farley (2019). Examining elements of children's place attachment, *Children's Geographies*, 17(4), 491-500; Rebecca Nathanson & Karen Saywitz (2003). The Effects of the Courtroom Context on Children's Memory and Anxiety, *The Journal of Psychiatry & Law*, 31(1), 67-

---

In een tweede workshop op 26 juni maakten we een **testopstelling** in het huidige tolkenlokaal, op basis van de ideeën uit de eerste workshop aangevuld met de input van experts en literatuur. Aan deze workshop namen 2 Afghaanse jongens deel die ook aanwezig waren tijdens de eerste workshop. Ook hun voogd en een delegatie van 4 personen van de RvV sloten aan. Toen de jongeren het testontwerp voor het eerst zagen, waren ze heel enthousiast. Tijdens de workshop gingen we verder op zoek naar de **meest passende opstelling**, waarbij we zowel aandacht hadden voor concrete elementen zoals meubilair, decoratie en positionering van verschillende rollen, maar ook voor meer abstracte onderwerpen zoals sfeer, licht, geur, temperatuur en geluid. We maakten gebruik van materiaal dat op de Raad aanwezig was, aangevuld met voorbeelden van elementen die we uit tijdschriften verzamelden of zelf van thuis hadden meegebracht. Samen met de jongeren pasten we het ontwerp aan waar nodig.

Afbeelding 2 - Jongeren aan de slag tijdens de tweede cocreatieve workshop op de RvV © auteurs, 26 juni 2024

Dat tussentijds ontwerp hebben we die middag voorgesteld aan een **delegatie van de RvV**. Marleen Maes, Marie Ryckaseys, Ali Afif en Laila Ben Ayad hebben vanuit hun positie binnen de Raad feedback gegeven op het voorstel. Samen hebben we enkele bijkomende aanpassingen uitgevoerd die voortbouwden op het voorstel van de jongeren, en uiteindelijk tot de **huidige testopstelling** hebben geleid.

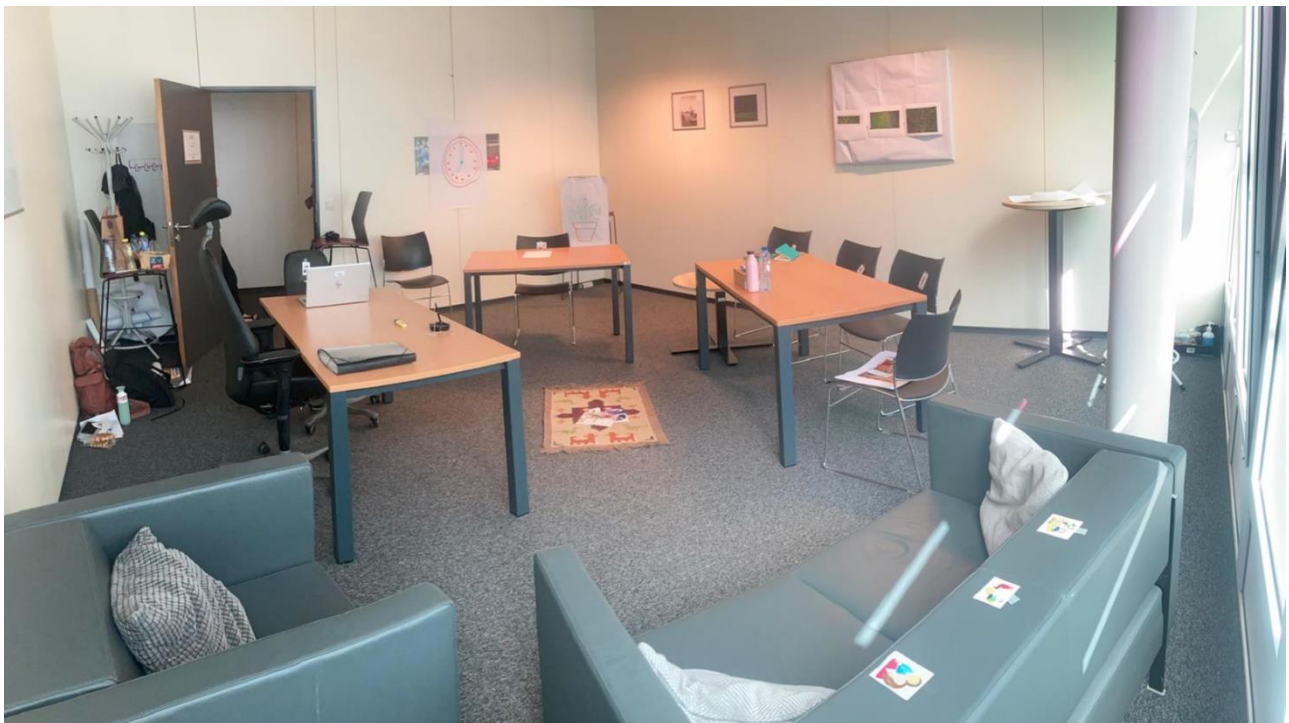
98; Yucel Severcan (2015). The Effect of Children's Participation in Planning and Design Activities on their Place Attachment, *Journal of Architectural and Planning Research*, 32(4), 271–293.

Afbeelding 3 - Jongeren, rechters en RvV medewerkers in dialoog over het ontwerp van de nieuwe zittingszaal © auteurs, 26 juni 2024

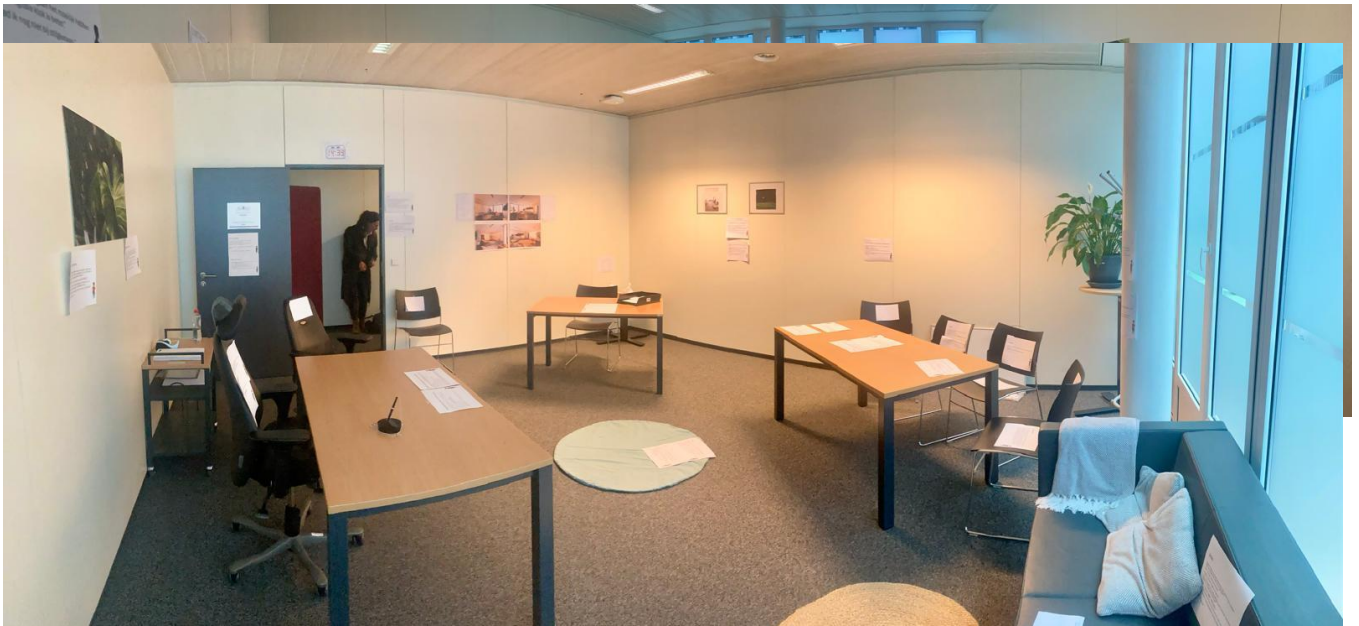
Wij zien dit voorstel als een **geslaagde compromis**, die niet alleen zo goed mogelijk tegemoet komt aan wat jongeren belangrijk vinden, maar ook kan voldoen aan de protocollaire voorschriften die de Raad gewend is te volgen.

Afbeelding 4 - Tussentijds ontwerp na de tweede cocreatieve workshop © auteurs, 26 juni 2024

Vervolgens hebben we dit ontwerp voorgelegd aan een **professioneel architectenbureau** (OYO architects). Zij maakten voor ons een 3D-tekening van hoe de ruimte er zou kunnen uitzien, rekening houdend met de

ontwerpvoorstellen van jongeren, rechters en experts, maar zonder zich daarbij te beperken tot het meubilair dat op de Raad beschikbaar was.

Afbeelding 5 - Testopstelling na verfijning op de Middag van de Raad © auteurs, 4 juli 2024

Samen met rechters en medewerkers verzamelden we vervolgens enkele **decoratieve stukken** (poster van een plant, echte planten, twee tapijten, kussens en een deken) om aan het bestaand meubilair van de Raad toe te voegen. Zo kwam het ontwerp nog meer tot leven. Op 4 juli hebben we deze verfijnde testopstelling gepresenteerd op de Raad tijdens een **Middag van de Raad**. De aanwezigen (een zestigtal) kregen informatie over het onderzoek, het ontwerpproces en het resultaat, en konden ter plaatse hun bevindingen en feedback met ons delen via een tweetalig feedbackformulier. De feedback die we tot nu toe ontvingen, wordt reeds meegenomen in dit verslag.

---

4. Resultaten

4.1 Inzichten van jongeren

We hebben de workshops integraal getranscribeerd om te komen tot een reeks inzichten die de betrokken stakeholders met ons hebben gedeeld. Tijdens de workshops leerden we dat jongeren op zoek zijn naar een ruimte die vertrouwen uitstraalt, steun biedt, hen serieus neemt, voldoende afstand bewaart, en duidelijk is. In de testopstelling houden we rekening met deze principes.

4.1.1 Een ruimte die rust en vertrouwen uitstraalt

Heel belangrijk voor jongeren is dat de ruimte rust, kalmte en sereniteit uitstraalt. Ze verkiezen een prikkelarme omgeving waar ze zo weinig mogelijk afgeleid worden door lawaai of visuele prikkels. Ze vinden het belangrijk om zich te kunnen focussen op wat voor hen de kern van de procedure is – hun gesprek met de rechter. Om een goed gesprek te kunnen voeren, willen ze zich veilig kunnen voelen, waarbij respect voor hun privacy cruciaal is om in vertrouwen te kunnen spreken. De deur op een kier en een beperkt aantal aanwezigen maken daarin een wereld van verschil. Zeker de aanwezigheid van landgenoten is voor velen van hen een hoge stressfactor die met ‘minder stoelen’ kan opgevangen worden.

Ellen: "Wat is jullie eerste indruk van de ruimte? Zijn er dingen die opvallen?"

Jongere 1: "Ja, er zijn minder stoelen."

Ellen: "Minder stoelen dan in de [gewone zittingszaal], bedoel je?"

Jongere 1: "Ja."

Jongere 2: "Ja, dat is veel beter he. Want alles, privacy, dat blijft hier. Je kan hier alles vertellen."

[Gesprek bij het binnenkomen in de testopstelling aan de start van workshop 2]

4.1.2 Een ruimte die steun biedt

Jongeren zochten ook naar elementen die hen tijdens hun zitting konden ondersteunen. Die steun vinden ze zowel in het meubilair – meer bepaald in de aanwezigheid van een tafel om je handen op te leggen als je stress hebt – als persoonlijk in de aanwezigheid van een hun voogd en van een steunfiguur of vertrouwenspersoon. Naast hun voogd kunnen zitten is voor hen heel belangrijk. Het is voor hen ok dat de steunfiguur geen mondelinge inbreng heeft tijdens de zitting. Als steunfiguren zo gepositioneerd zijn dat de jongere hen kunnen zien en in de

Jongere: "Weet je wat ik het beste vind? Mijn advocaat hier, en mijn voogd hier naast mij."

Sara: "Dat vind je het beste."

Jongere: "Ja, mijn voogd. Dan voel ik mij beter, naast mijn voogd."

[Gesprek bij het uittesten van de testopstelling in workshop 2]

ogen kunnen kijken, is de non-verbale communicatie voldoende. In de huidige zittingszaal is het zo dat steunfiguren aanwezig kunnen zijn, maar altijd achter de jongere in de zaal zitten. Op die manier is non-verbale steun nauwelijks mogelijk tijdens de zitting.

4.1.3 Een ruimte die hen serieus neemt

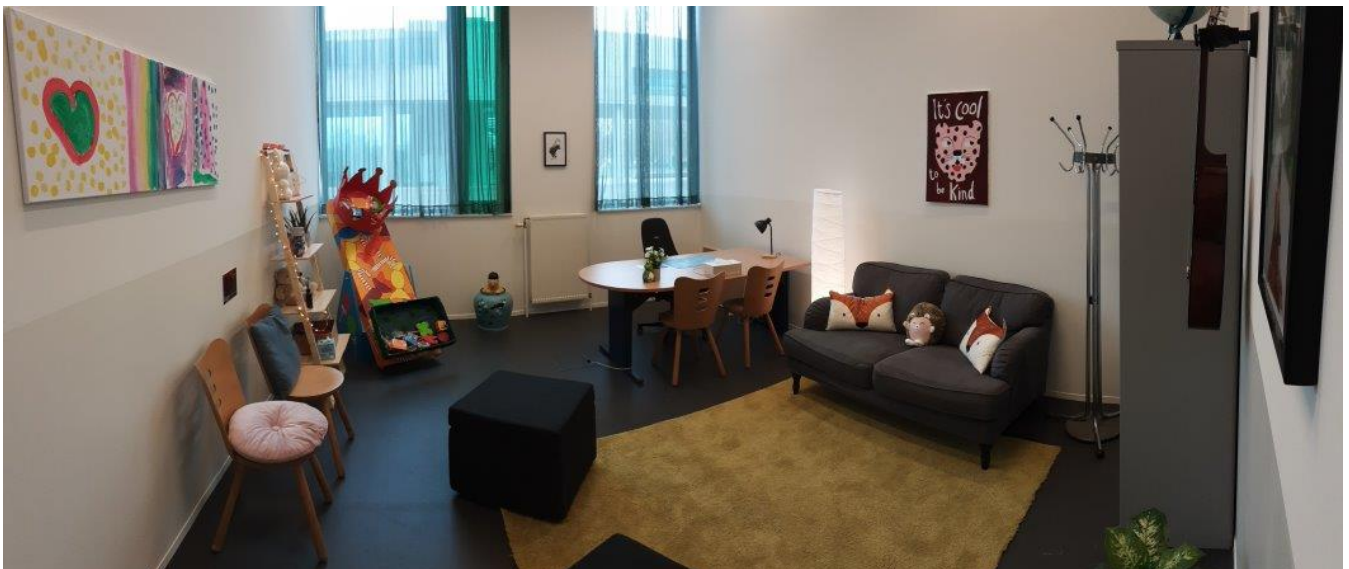
Jongeren nemen de procedure bijzonder serieus. Een aangepaste ruimte hoeft voor hen geen 'kinderlijke' ruimte te zijn, maar de zittingszaal mag wel een welkom gevoel geven zonder te overdrijven. We bespraken foto's met hen van andere ruimtes in juridische settings waar is nagedacht over een kindvriendelijke inrichting. Uit de foto's haalden jongeren een kapstok en een plant aan als twee voorbeelden van elementen die aan dat welkom gevoel kunnen bijdragen zonder dat dit de sfeer van de ruimte drastisch beïnvloedt. Naar aankleding verkiezen jongeren planten en eenvoudige decoratie met aardse tinten boven een geopolitieke wereldkaart of kleurrijke prints, die volgens hen voor nodeloze afleiding zorgen. Wel denken ze dat als de ruimte ook voor kleinere kinderen gebruikt zou worden, bepaalde elementen van kleur (zoals een balletje of een kussen) wel goed zouden kunnen werken.

Jongere 1: "Voor mij maakt de kleur echt niet uit."

Jongere 2: "Geel en oranje moet het wel niet zijn."

Jongere 3: "Deze [wijst naar de kleurrijke schilderijtjes op de afbeelding van de familierechtbank in Gent] vind ik meer voor kleine kinderen. Dat vind ik hier voor mij niet zo goed passen."

[Brainstormen over de inrichting van de zittingszaal in workshop 1]

Afbeelding 6 - Ruimte waar Gentse familierechters in gesprek gaan met (jonge) kinderen, © Sara Lembrechts, 29 februari 2024

Afbeelding 7 - Ruimte waar minderjarigen gehoord worden bij het Appeals Board in vreemdelingenzaken in Oslo, Noorwegen, © Sara Lembrechts, 16 juni 2023

4.1.4 Een ruimte die voldoende afstand bewaart

We hebben doorheen het proces verschillende ontwerp-opties besproken, waarbij we zowel opstellingen bekeken waarbij rechters en jongeren aan één tafel zouden zitten, als opstellingen die wat meer afstand bewaren door met aparte tafels te werken. De jongeren waren unaniem in hun voorkeur voor een opstelling die meer afstand bewaart tot de rechter en de vertegenwoordiger van het CGVS, maar die hen wel nabijheid van hun

Sara: "Een heel andere opstelling zou zijn als iedereen aan één tafel zou zitten. Een ronde tafel bijvoorbeeld. Wat zouden jullie daarvan vinden? Is dat beter, of minder goed?"

Jongere 1: "Dat denk ik niet, dat dat beter is, één tafel. Ik vind deze [aparte tafels] beter."

Sara: "Kan je vertellen waarom je dat beter vindt?"

Jongere 1: "Alé, hier, wij zitten allemaal aan één tafel."

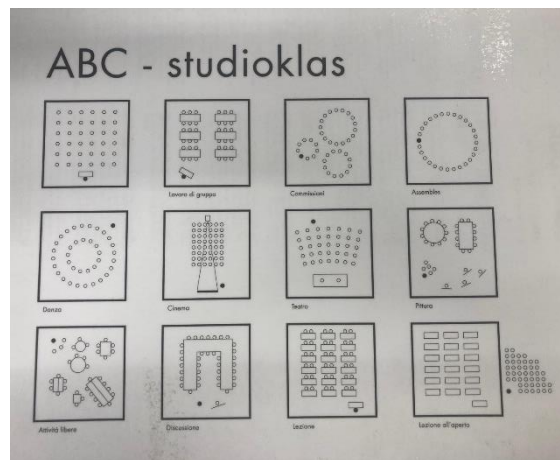
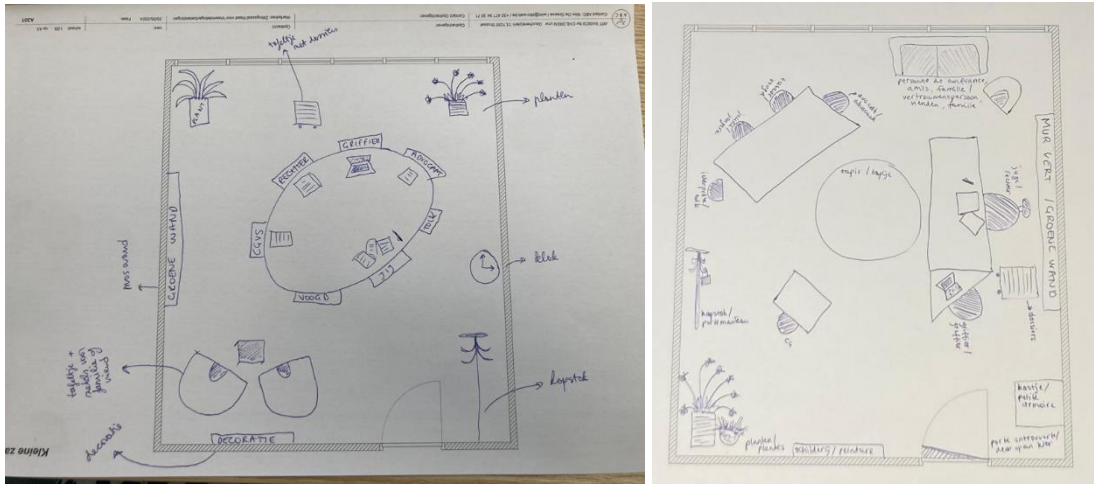
Sara: "Dat is te dicht misschien?"

Jongere 1: "Ja. Maar dat is mijn idee he."

Jongere 2: "Ik zou ook deze kiezen."

[Gesprek bij het uittesten van de testopstelling in workshop 2]

steunfiguren doet ervaren. Zij zagen dit het best weerspiegeld in een opstelling met 3 aparte tafels, waarbij hun vertrouwenspersoon steeds zichtbaar is. We onderzochten welke positionering het beste werkt om af te stemmen waar de tafel van het CGVS, de tafel van de rechter en de tafel van de jongeren het best tot hun recht zou komen.

Afbeelding 8 - Mogelijke ontwerpkeuzes, © auteurs (1 en 2), mei – juni 2024; ABC-huis (3), datum onbekend

4.1.5 Een ruimte die duidelijk is

Ook in hun ontwerp van de nieuwe zittingszaal vinden jongeren informatie heel belangrijk. We proberen daarom een ontwerp te maken dat informatief is en voor zich spreekt. De keuze voor de huidige opstelling maakt dat de verschillende rollen van betrokkenen meteen helder zijn. In een eerste versie van het ontwerp bleek bij het uittesten dat het Commissariaat te dicht bij de rechter zat, waardoor je als jongere de verkeerde indruk zou kunnen krijgen dat zij op één lijn zitten. Dit werd tijdens de afstemming rechtgezet door de tafels een beetje te verschuiven en de positie van de rechter en de griffier om te wisselen. Een van de jongeren gaf bovendien aan dat hij in het midden een rond tapijt zou leggen, wat ook visueel een verbindend effect heeft.

Voogd: "Ik vind het wel goed dat de jongere de rechter van hier goed kan zien."
Jongere: "Van hier kan ik iedereen goed zien."

[Gesprek bij het uittesten van de testopstelling in workshop 2]

4.2 Inzichten van rechters en medewerkers van de Raad

4.2.1 Rekening houden met protocollaire gewoontes en veiligheidsvoorschriften

Voor rechters en medewerkers van de RvV is het belangrijk dat protocollaire gewoontes en veiligheidsvoorschriften van de Raad gevolgd kunnen worden. Zo is het bijvoorbeeld wenselijk dat de verzoeker rechts van de rechter zit en de verweerder links. De griffier zit als neutrale figuur beter niet vlak naast de rechter, en beter wel vlakbij de deur. In het oorspronkelijk voorstel van de jongeren zat de verzoeker links en de verweerder rechts, en zat de rechter naast de griffier aan een tafel het verst van de deur. Deze opstelling werd in de afstemmingsronde tijdens de tweede workshop gespiegeld, waardoor alle overige ruimtelijke keuzes die de jongeren gemaakt hadden, bewaard bleven. De huidige testopstelling komt tegemoet aan deze feedback.

4.2.2 Openbaarheid van de rechtspraak?

Een ander belangrijk element is de openbaarheid van de rechtspraak. In de regel zijn zittingen op de Raad openbaar, met de mogelijkheid om specifieke zaken **achter gesloten deuren** te behandelen. Het beperken van de aanwezigheid van andere verzoekers en partijen tijdens de zittingen is voor jongeren zeer belangrijk. Zeker aanwezigheid van **landgenoten** die in hun gedachtegoed en standpunten mogelijk afwijken van de standpunten en het gedachtegoed van de minderjarige, zorgen voor stress en onzekerheid. Minder aanwezigheid van anderen kan ook helpen om de privacy, rechten en het hogere belang van kinderen en jongeren te beschermen. Dit kan significant bijdragen aan meer sereniteit, rust en comfort voor minderjarigen vóór, tijdens en na hun zitting. Een verhoogde waakzaamheid bij de keuze wie een zitting met minderjarigen kan bijwonen, sluit aan bij praktijken die zijn ontwikkeld in andere rechtstakken waar kinderen en jongeren betrokken zijn. Deze praktijken tonen aan dat het beschermen van de privacy niet per se een volledig gesloten behandeling vereist, al behoort dit wel tot de mogelijkheden.³²

Om een compromis voor te stellen, ging het oorspronkelijk voorstel uit van een deur op een kier. Dit heeft als bijkomend voordeel dat men geluidsoverlast uit de gang zoveel mogelijk kan buitensluiten – de zittingszaal bevindt zich namelijk vlak aan het onthaal, met veel passage tot gevolg op drukkere momenten van de dag. Over de vraag of aan het vereiste van openbaarheid van rechtspraak wel of niet voldaan is met een deur op een kier, en in welke hoek deze deur dan zou moeten geopend zijn, was geen eensgezindheid. Daarom is het voorstel nu

---

³² Voor meer duiding over de afweging tussen openbaarheid van rechtspraak en het belang van het kind, zie Sara Lembrechts (2024), *Rechten van minderjarigen waarborgen tijdens een openbare zitting in asielzaken op de RvV*, nota op basis van lopend onderzoek, met de RvV gedeeld op 24 maart 2024.

---

dat **rechters zelf bepalen** of zij tijdens hun zitting de deur volledig open, volledig gesloten of ergens tussenin houden. Dit kan ook aan het begin van de zitting met de jongere en de voogd worden afgestemd.³³

Een rechter merkte op dat de opstelling in de **huidige zittingszalen** verzoekers wel in zekere mate beschermt tegen de (ongewenste) blik van passanten in de gang, omdat verzoekers tijdens de behandeling van hun dossier met hun rug naar de open deur gekeerd staan en dus niet herkenbaar zijn voor buitenstaanders.

Op basis van deze feedback werd nagedacht of een **paneel** in de gang de openbaarheid kan blijven garanderen en toch voldoende privacy kan bieden. De opstelling op de foto's hieronder toont dat men door toevoeging van een paneel ervoor kan zorgen dat de deur volledig kan open blijven, zonder dat je vanuit de gang de jongere kan zien. Mogelijks houden deze panelen ook wat extra geluid buiten.

Afbeelding 9 – Een evenwicht zoeken tussen openbaarheid van rechtspraak en privacy van jongeren © auteurs, 4 juli 2024

4.2.3 Een andere plaats voor het Commissariaat?

Op verschillende momenten tijdens het ontwerpproces, inclusief tijdens de feedbackronde op 4 juli, kwam de vraag of de plaats van het Commissariaat vlak bij de deur niet beter kon. Het Commissariaat is meestal gedurende **heel de zitting aanwezig**, terwijl de jongeren, voogden, advocaten (en soms ook de tolken) regelmatig wisselen. Het zou dan ook logischer zijn dat de vertegenwoordiger van het Commissariaat verder van de deur weg zou zitten, en de jongeren dichterbij. Ook zou het logischer zijn dat de jongere bij binnenkomst niet eerst langs het

---

³³ Tijdens de presentatie kwam een vraag over de mate waarin een behandeling achter gesloten deuren reeds in andere landen werd ingeroepen in cassatie. Voorlopig hebben wij hierover geen informatie. Rechtenstudenten aan de UGent worden in het najaar van 2024 uitgenodigd om een masterproef te schrijven over het spanningsveld tussen openbaarheid van de zitting, het (mensen- en kinder-) recht op privacy en het recht op een eerlijk proces voor verzoekers in een kwetsbare situatie, met bijzondere aandacht voor minderjarige verzoekers. Als het onderwerp gekozen wordt, kan de student onder begeleiding van Prof. Ellen Desmet en Sara Lembrechts dit onderzoek op zich nemen en kunnen de resultaten met de Raad worden gedeeld.

CGVS moet passeren, gezien de mogelijke negatieve associatie met de weigeringsbeslissing waartegen beroep wordt aangetekend. Dichter bij de deur zitten, kan voor sommige jongeren ook geruststellend werken.

We probeerden deze testopstelling uit, eerst door de positie van de rechter en het CGVS te wisselen, en vervolgens ook door de positie van het CGVS en de jongere te wisselen. In beide scenario's stelden we echter vast dat we op die manier een belangrijk principe voor de jongeren niet konden waarmaken, namelijk steeds de mogelijkheid te hebben om **oogcontact te maken met hun vertrouwenspersoon**, die in de zetels plaatsneemt. Hier botsen we op de beperkingen van de ruimte om aan alle bezorgdheden tegemoet te komen: de ruimte is relatief klein, de positie van de deur en een pilaar staat vast, waardoor andere opties van positionering bij voorbaat uitgesloten bleken. Binnen deze beperkingen lijkt de huidige opstelling de meest aangewezen optie.

Afbeelding 10 - Testopstelling waarbij de tafels van positie zijn gewisseld (niet weerhouden) © auteurs, 4 juli 2024

4.2.4 De wachtzaal voor gezinnen in plaats van de tolkenruimte?

Een ander probleem betreft de **elektriciteit**. Er zijn geen stopcontacten in de tolkenruimte, en deze ruimte van elektriciteit voorzien blijkt zo goed als onmogelijk. Dit kan een belemmering betekenen voor de griffier om gedurende 4 à 5 zittingen verslag te nemen van de zitting, en zorgt er ook voor dat er bijvoorbeeld geen luchtverfrisser of bijkomende lampen op stroom geïnstalleerd kunnen worden. De ruimte die momenteel als wachtzaal voor gezinnen wordt gebruikt, is wel voorzien van elektriciteit. Een bijkomend voordeel van deze wachtzaal, is de **oriëntatie en positie in het gebouw**. Deze ruimte is georiënteerd op een afgesloten groene omgeving en bevindt zich verderop in de gang bevindt, met minder passage tot gevolg. De tolkenruimte daarentegen is georiënteerd aan de kant van de poort waar werknemers uit het gebouw regelmatig passeren. Hoewel het een voordeel is dat de tolkenruimte zich vlakbij de wachtzaal bevindt, kan het een bijkomend nadeel zijn dat deze positionering meer chaos en lawaai van buitenaf binnen brengt. Deze uitdagingen worden opgevangen in de andere ruimte. Daar ligt de uitdaging in het **ontbreken van een deur**. OYO architecten bekijken momenteel welke budgetvriendelijke oplossing er mogelijk zou zijn.

Afbeelding 11 - Alternatieve ruimte voor de nieuwe zittingszaal © auteurs, 4 juli 2024

4.2.5 Een andere vorm van tafels?

We kregen tijdens de workshop op 26 juni en tijdens de presentatie op 4 juli ook feedback over het feit dat de huidige opstelling van de tafels niet logisch oogt. De opstelling wordt vooral bepaald door **hoekige vormen**, zowel in de rechthoekige vorm van de tafels, als in de driehoekige positionering in de ruimte. Dat de tafels niet even groot zijn, wordt als druk ervaren. Het ronde tapijt wordt wel als een meerwaarde ervaren. Er werd geopperd of het mogelijk zou zijn om met tafels met afgeronde hoeken te werken, of zelf helemaal af te stappen van rechthoekige tafels en naar meer organische vormen te kijken. Ook meer discrete tafelpoten zouden een verschil kunnen maken. Daar staat een andere visie tegenover dat rechters ook comfort kunnen ervaren van een privacyplaat aan de voorkant van de tafel, zoals dit nu voorzien is in de huidige zittingszalen.

4.2.6 Ondersteuning voor de magistraat die minderjarigen hoort?

Tenslotte is het belangrijk om te erkennen dat een zitting in de voorziene ruimte **confronterend** kan zijn voor magistraten. Doorheen het empirisch onderzoek in het algemeen, en in respons op het kindvriendelijk ontwerp van de zittingszaal in het bijzonder, heeft een aantal magistraten opgemerkt dat zittingen met minderjarigen soms meer van hen vragen. Deze zittingen en de beslissing die erop volgt vergen soms een grotere emotionele betrokkenheid van de magistraat. Zeker wanneer de gebruikelijke afstand tussen de magistraat en de verzoeker verkleint, komen de magistraat en de minderjarige ook als mens dicht bij elkaar te staan.³⁴ Deze verhoogde kwetsbaarheid is een terechte en begrijpelijke bezorgdheid. Het is dan ook cruciaal om vanaf de aanvang van de testfase te garanderen dat rechters die deze zittingen zullen leiden, voldoende **ondersteund** worden. Zo kan het bijvoorbeeld zinvol zijn om voorafgaand aan de testfase te voorzien in een gespecialiseerde praktische training waar magistraten en medewerkers kunnen leren hoe zij kinderen en jongeren kunnen horen ter zitting, wat zij

---

³⁴ Zie hierover ook: Sara Lembrechts (2023), *Child-Friendly Judgments in Belgian Asylum Appeals*. London: Refugee Law Initiative (in [open access](#) te raadplegen).

---

kunnen verwachten van kinderen en jongeren in verschillende ontwikkelingsfasen, en hoe zij met trauma's en kwetsbaarheden die eigen zijn aan de asielcontext kunnen omgaan. Ook tijdens de testfase en bij ingebruikname van de zittingszaal kan gedacht worden aan een systeem van extra ondersteuning voor rechters en medewerkers bij het omgaan met de psychologische en relationele implicaties van een kindvriendelijke zitting, bijvoorbeeld via intervisie en peer-support.

4.3 Inzichten van experts

Van **omgevingspsychologen**³⁵ leerden we dat er heel wat onderzoek is dat bevestigt in welke mate een groene, natuurlijke omgeving bijdraagt tot het welbevinden van de personen die zich in de ruimte bevinden. Dit komt overeen met wat jongeren zelf hadden aangegeven als een positieve verandering. We geven in het ontwerp dus een centrale plaats aan natuurlijke elementen, zoals planten en een onderhoudsvriendelijke moswand. Ook toont onderzoek aan dat de ruimte best op het eerste zicht zoveel mogelijk duidelijke informatie bevat over wat er van jou wordt verwacht wanneer je binnen komt. We hebben geprobeerd dat het ontwerp voor zich spreekt, maar horen daar ook graag nog feedback op tijdens de testfase.

Een **ontwikkelingspsychologe** met expertise in de vroege kindertijd (0-6 jaar), en die bovendien een kindvriendelijke ruimte begeleidt in het Klein Kasteeltje,³⁶ gaf aan dat als de ruimte ook gebruikt zou worden voor kleinere kinderen in gezinnen, dat elementen zoals een zacht deken of een plek waar ze zich even kunnen verstoppen voor kleine kinderen een groot verschil kunnen maken. Dat materiaal kan eventueel opgeborgen worden in een klein kastje, en dan enkel bovengehaald worden wanneer blijkt dat er tijdens de zitting jonge kindjes aanwezig zijn.

Architecten merkten nog op dat akoestiek cruciaal is voor effectieve communicatie. Geluidsabsorberende materialen, plafonds en wandpanelen kunnen geluidsniveaus beheersen en echo's verminderen, waardoor gesprekken duidelijker en minder storend worden. Ook spraken zij met ons over esthetiek en comfort. Comfortabele voorzieningen dragen bij aan een positieve interactie-ervaring. Goed gekozen kleuren, texturen en materialen kunnen een gevoel van welzijn en betrokkenheid bevorderen, wat op zijn beurt de kwaliteit van de interactie kan verbeteren.

---

³⁵ Zie n31.

³⁶ Voor meer informatie over deze ruimte, zie [hier](#).

---

5. Resultaten vertalen naar een testontwerp

In het ontwerp dat we uiteindelijk gekozen en afgestemd hebben, proberen we al bovenstaande bevindingen te erkennen en zo goed mogelijk te benaderen. Deze afweging wordt gemaakt op basis van een **grondige analyse**. Eerst hebben we onderzocht wat mogelijk is met de bestaande meubels en inrichting van de Raad. Hoewel deze testopstelling zeer waardevolle inzichten heeft opgeleverd naar positionering en mogelijke inrichting van de nieuwe zittingszaal, blijkt dat we met het meubilair dat momenteel voorhanden is, de essentie en de doelstellingen van het cocreatieve proces onvoldoende weerspiegelen. Daarom presenteren we een voorstel voor een optimaler scenario dat zowel budgettaire als inhoudelijke overwegingen in acht neemt. Dit nieuwe scenario is ontworpen om een effectievere en meer inspirerende omgeving te creëren die de professionaliteit en betrokkenheid binnen de Raad maximaal ondersteunt.

5.1 Checklist van ruimtelijke voorwaarden

Samengenomen leiden deze resultaten tot volgende 'checklist' van voorwaarden waaraan de ruimte moet voldoen. Als deze bekommernissen gevolgd worden, kunnen we spreken van een ruimte die zowel in overeenstemming is met **afspraken** naar protocol en veiligheid, als met **wat jongeren belangrijk vinden** om zich veilig, gesteund en gehoord te voelen.

Deze checklist kan richtinggevend zijn bij alle volgende fases richting een definitief ontwerp:

- ✓ Jongeren kunnen tijdens de zitting plaatsnemen op een stoel aan een tafel
- ✓ Jongeren zitten naast hun voorgd
- ✓ De tolk staat niet achter de jongere, maar zit in een hoek naast hen³⁷
- ✓ Jongeren kunnen oogcontact hebben met hun vertrouwenspersoon/personen
- ✓ Er zijn niet meer mensen aanwezig dan strikt noodzakelijk
- ✓ De rechter beslist of een behandeling achter gesloten deuren wenselijk is
- ✓ Los van of de deur open of gesloten blijft, zijn jongeren niet openlijk zichtbaar vanuit de gang
- ✓ Jongeren kunnen hun jas uitdoen en aan een kapstok hangen
- ✓ Andere aanwezigen zitten ook op stoelen, tafels zijn enkel voorzien voor de rechter en de partijen (niet voor attachés en vertrouwenspersonen die geen mondelinge inbreng hebben tijdens de zitting)

---

³⁷ Voor de jongeren is het heel belangrijk om mee te geven dat het simultaan vertalen tijdens de zitting moeilijk is voor hen. Ze kunnen zich niet goed concentreren als de tolk spreekt terwijl er ook iemand anders aan het woord is. Hoewel deze bezorgdheid niet rechtstreeks met de ruimte te maken heeft, kan dit wel in het proces naar een kindvriendelijke zittingszaal worden meegenomen als aandachtspunt.

-
- ✓ Jongeren zitten niet met de rechter, griffier en het Commissariaat aan dezelfde tafel
  - ✓ Er is een juiste maat van afstand tussen de verschillende tafels zodat iedereen elkaar kan zien en horen zonder te dicht op elkaar te zitten
  - ✓ De griffier zit dicht bij de deur en niet pal naast de rechter
  - ✓ De rechter zit niet naast (of op dezelfde hoogte als) het Commissariaat
  - ✓ Rechter, advocaat en Commissariaat hebben voldoende plaats om hun dossiers kwijt te kunnen
  - ✓ De ruimte is prikkelarm maar wel aangenaam ingericht (bijvoorbeeld met planten, groene decoratieve elementen zoals een mosmuur of een poster, aardse tinten, zachte texturen, een rond tapijt)
  - ✓ Als er een klok wordt voorzien, is dit bij voorkeur een discrete, digitale klok die voor iedereen zichtbaar en leesbaar is
  - ✓ Bij het plannen van de zittingen wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om zoveel mogelijk rust in de gangen te bewaren (bijvoorbeeld door te werken tijdens namiddagen, met -deels- gesloten deuren of in een ruimte verderop in de gang die uitkijkt op groen en minder passage kent)

5.2 Checklist van objecten

Om te voldoen aan de voorgestelde oplossing die uit het cocreatieve proces naar voor komt, moet de ruimte volgende objecten bevatten:

- ✓ 3 tafels (bij voorkeur in een organisch geheel dat niet te hoekig oogt, en bij voorkeur modulair zodat de ruimte ook polyvalent gebruikt kan worden)
  - 1 kleine tafel voor het Commissariaat
  - 1 tafel met aansluitende 'driehoek' voor rechter en griffier
  - 1 lange tafel voor jongere, voogd en tolk, verlengd met een extra tafel voor de advocaat
- ✓ 9 stoelen (bij voorkeur in natuurlijk materiaal en met aangename, natuurlijke textuur)
  - 1 stoel voor de rechter
  - 1 stoel voor de griffier
  - 7 stoelen voor jongere, voogd, advocaat, tolk, CGVS en eventuele attachés
- ✓ 2 zetels (bij voorkeur in natuurlijk materiaal, zoals behandeld wol)
  - 1 éénzit
  - 1 tweezit
- ✓ USB-verlichting op elke tafel

- ✓ Rond tapijt (bij voorkeur in natuurlijke kleuren en makkelijk te onderhouden materiaal)
- ✓ Planten en mosmuur (bij voorkeur echte planten (te bespreken met attachés), eventueel in kunststof)
- ✓ Kapstok (deze is voorhanden en moet niet worden aangekocht)
- ✓ Digitale klok (bij voorkeur een discreet digitaal wandmodel)
- ✓ Whiteboard en stiften (dit kan zowel aan de wand bevestigd zijn, of een flipchart op poten)
- ✓ 3 dossierkarren (voor rechter, Commissariaat en advocaat)
- ✓ 1 kleine kast of kar voor zakdoekjes/water/bekertjes/klein speelgoed/plattegrond van de ruimte (bij voorkeur op wieltjes)

Om de **gewenste sfeer en materiaalkeuze** te weerspiegelen, maken we gebruik van de 3D-foto's die OYO architects voor ons heeft uitgewerkt. Let op: het formaat van de tafels op deze afbeeldingen komt niet overeen met het gewenste formaat voor de tafels in de nieuwe zittingszaal. De afbeeldingen dienen louter ter visuele inspiratie; de details dienen in het definitieve ontwerp nog te worden aangepast.

Afbeelding 12 – 3D-schets van tussentijdse ontwerpkeuzes © OYO, 2 juli 2024

6. Toekomstpaden

6.1 Ontwerp

Om met de testfase van start te kunnen gaan, zullen al een aantal ontwerpkeuzes gemaakt moeten worden. **OYO architecten** stuurden ons enkele ideeën door om de verschillende objecten in de ruimte (tafels, zetels, stoelen, tapijt ...) te visualiseren (zie Afbeelding 13). De architecten hielden hierbij rekening met de ontvangen feedback of er nog meer harmonie en coherentie kan gecreëerd worden door een andere (minder hoekige) vormgeving van de tafels, en of bijkomend ingezet kon worden op het idee van een modulaire ruimte die op diverse manieren kan worden gebruikt. Modulaire tafels in natuurlijk materiaal, met afgeronde hoeken en bescheiden tafelpoten, genieten volgens OYO architecten de voorkeur.

De foto's dienen louter als inspiratie. De jongeren verkozen geen ronde opstelling om een gesprek met de verschillende betrokkenen te voeren. Deze ronde opstelling zullen we dus ook niet letterlijk gebruiken in het testontwerp, maar de foto's kunnen wel een indruk geven van hoe een modulaire opstelling eruit kan zien. Deze tafels hebben als bijkomend voordeel dat zij gemakkelijk in een alternatieve opstelling geplaatst kunnen worden wanneer de polyvalente ruimte van het tolkenlokaal voor andere doelen wordt gebruikt.

Afbeelding 13 - Impressies van mogelijkheden voor modulair meubilair © OYO, 5 juli 2024

6.2 Scenario's voor aankoop

Om met de testfase van start te kunnen gaan, is het niet nodig om de inrichting van de nieuwe zittingszaal volledig en tot in alle details in lijn te brengen met het voorgestelde ontwerp. Wel is het noodzakelijk om te voorzien in een minimum aan elementen waarmee de sfeer van vertrouwen en veiligheid in de nieuwe zittingszaal waargemaakt kan worden. Prioritair daarbij zijn die elementen die **rechtstreeks bijdragen tot de kindvriendelijke interactie en huiselijke sfeer in de zittingszaal**. Hier denken we bijvoorbeeld aan de juiste vorm en opstelling van de modulaire tafels, het tapijt, de kapstok en de planten. Daarnaast moet de opstelling tijdens de testfase ook praktisch zijn, en moet de ruimte optimaal ingericht zijn om de procedure effectief uit te voeren. Hier denken we aan de aanwezigheid van het kleine kastje voor materiaal, de USB-verlichting en de dossierkarren. Overige

elementen (zoals het whiteboard, de moswand en de digitale wandklok) kunnen in een latere fase nog aangepast of toegevoegd worden.

Het is deels mogelijk om tijdens de testfase te werken met het **materiaal dat op de Raad voorhanden is** (i.e. kapstok, kleine kastje, dossierkarren...). Om te garanderen dat gebruikers tijdens de testfase de beleving van de kindvriendelijke zittingszaal zo goed mogelijk kunnen benaderen, stellen we in overleg met OYO Architecten voor om voor een beperkt aantal zaken wel over te gaan tot aankoop van **nieuw, aangepast materiaal**. Deze meubels voldoen dan qua vorm (bij voorkeur organisch met afgeronde hoeken), kleur (bij voorkeur aardse tinten) en materiaal (bij voorkeur natuurlijke elementen) aan de kindvriendelijke vereisten van het ontwerp. Het betreft hier de modulaire tafels met afgeronde hoeken, het ronde tapijt, de planten (voor zover niet aanwezig op de Raad) en de USB-verlichting op de tafels.

Omdat de keuze van vorm, kleur en materiaal een significant effect zal hebben op de **beleving van de ruimte**, zal ook de keuze voor stoelen en zetels van grote invloed zijn op de beleving van de ruimte. De zetels en stoelen die nu op de RvV voorhanden zijn, zijn weliswaar praktisch bruikbaar, maar liggen qua uitvoering niet in lijn met de onderliggende principes van het kindvriendelijk ontwerp. Bij twijfel om al dan niet over te gaan tot de aankoop van nieuw, aangepast materiaal, is het belangrijk te overwegen of het materiaal dat voorhanden is, voldoende tegemoet komt aan het gewenste comfort en de gewenste sfeer van vertrouwen en veiligheid die de nieuwe zittingszaal moet uitstralen om het doel van kindvriendelijke rechtspraak te bereiken.

Prioritaire items	Dit item is reeds op de RvV aanwezig	Het aanwezige item voldoet reeds aan de vereisten van het kindvriendelijk ontwerp	Voor dit item stellen we voor over te gaan tot aankoop van nieuw materiaal in lijn met het kindvriendelijk ontwerp
Modulaire tafels met afgeronde hoeken en zitplaats voor 7 personen (in een opstelling van 2+1+4 of 2+1+3+1 personen)	Nee	n/a	Ja
Rond tapijt (1 of 2 stuks)	Nee	n/a	Ja
Tafelverlichting op USB (3 stuks)	Nee	n/a	Ja
Grote planten (min. 2 stuks)	Nee (tbc)	n/a	Ja (tbc)
Zetels (1 éénzit, 1 tweezit)	Ja	Nee	Ja
Stoelen (min. 9 stuks)	Ja	Nee	Ja
Kapstok (1 stuk)	Ja	Ja	Nee
Klein kastje voor opbergen van materiaal (1 stuk)	Ja	Ja	Nee
Dossierkarren (3 stuks)	Ja	Ja	Nee

Aankopen kunnen gebeuren volgens 3 scenario's:

6.2.1 Scenario 1: openbare aanbesteding

De Raad is bij aankopen verplicht om eerst de mogelijkheden van de huidige raamcontracten te bekijken. De voordelen van dit scenario zijn de transparantie in het aanbestedingsproces, de kostenbeheersing en de naleving van regelgeving. De RvV werkt reeds samen met Kinnarps, Pami, Bedimo en Robberechts. Binnen de respectievelijke catalogi³⁸ kan onderzocht worden welke items de voorstellen van het kindvriendelijk ontwerp zo goed mogelijk benaderen, en dit zowel naar materiaal, vorm en kleur, als naar overeenstemming met de principes van duurzaamheid, comfort en een eerlijke kostprijs.

6.2.2 Scenario 2: andere leveranciers

Voor aankoopbedragen onder de 2500€ is het ook mogelijk om buiten de raamcontracten te kijken. Producten van **IKEA** zijn doorgaans betaalbaar, beschikbaar voor diverse behoeften en stijlen en modulair inzetbaar. **Tweedehands** artikelen bieden veel voordelen naar kostenbesparing en duurzaamheid, maar liggen minder voor de hand omwille van hygiënevoorschriften.

6.2.3 Scenario 3: een ontwerp op maat

Het **ABC-huis**, met wie we in dit traject hebben samengewerkt en wiens expertise we ook in het vervolg van dit project kunnen blijven raadplegen, beschikt over een eigen schrijnwerkerij waar zij meubels op maat maken. Zij kunnen een ontwerp op maat maken dat volledig voldoet aan de verwachtingen uit het cocreatieve proces. Dit scenario ligt minder voor de hand voor de inrichting van de testruimte, omdat er een hoger kostenplaatje aan vasthangt en de modaliteiten van een externe samenwerking het proces nodeloos zouden vertragen. Wel kan dit scenario interessant zijn wanneer wordt overgegaan tot definitieve ontwerpkeuzes, nadat de voorlopige testopstelling in de pilootfase geëvalueerd werd en bijvoorbeeld via bijkomende subsidies nieuwe budgettaire mogelijkheden gecreëerd worden.

6.3 Procesevaluatie

Wij bekijken de mogelijkheid om een **procesevaluatie** uit te voeren bij de jongeren, voogd, rechters en medewerkers van de Raad die samen met ons dit cocreatieve proces doorlopen hebben. Actoren die meewerken aan het verfijnen van het ontwerp tijdens de testfase, zullen ook in deze evaluatie betrokken worden. Resultaten zullen achteraf met de RvV worden gedeeld.

---

³⁸ Het kan ook de moeite waard zijn om dit voorstel integraal te bespreken met de leveranciers, gezien zij niet per definitie alle mogelijkheden in hun catalogus hebben opgenomen.

---

7. Aanbevelingen tijdens de testfase

De Raad gaf reeds groen licht om in het najaar van 2024 over te gaan tot **een testfase** van het ontwerpvoorstel. Tijdens een nader te bepalen periode zal de polyvalente ruimte in gebruik genomen worden door een groep vrijwillige rechters om er zittingen met minderjarigen te houden. Tijdens deze periode wordt de werking van de zittingszaal **geëvalueerd** en kan het ontwerp worden **aangepast** in overeenstemming met de feedback van diverse gebruikers.

Bij de start van de testfase worden jonge verzoekers, voogden, advocaten en het CGVS best **geïnformeerd** over de zitting in de nieuwe testruimte. Indien we hiervoor beroep kunnen doen op de medewerking van de griffie, is de meest efficiënte en systematische vorm om dit te doen wellicht via een extra paragraaf in de oproepingsbrief. Correct geïnformeerd zijn over de modaliteiten van de zitting zorgt, zeker bij de rechtzoekende, voor meer **voorspelbaarheid en zekerheid**, en houdt bovendien rekening met de mensenrechten van kinderen en jongeren om afdoende geïnformeerd te worden over de juridische procedures waarmee zij in aanraking komen. Wij zijn graag bereid mee te denken in welke vorm deze informatie het best wordt overgebracht.

Daarnaast is het wenselijk om te zorgen voor een **systematische bevraging** van gebruikers. In de eerste plaats betreft dat jongeren, voogden, rechters en griffiers, maar daarnaast worden advocaten, CGVS, tolken, onthaalmedewerkers, verantwoordelijken voor de planning van de zittingen, en andere belanghebbenden zoals het Kinderrechtencommissariaat best ook bij deze testfase betrokkenen. Een beperkte groep mensen met vertegenwoordigers uit deze beroepsgroepen werd in aanwezigheid van Marleen Maes al kort bevraagd in het kader van Sara's doctoraat. Tijdens de testfase zouden zij ook bevraagd kunnen worden in de vorm van een focusgroep. Ook de inzichten van andere experts en beroepsgroepen kunnen in de mate van het mogelijke mee bevraagd worden.³⁹ Wij zijn graag bereid om deze evaluatie in samenspraak met de Raad te bespreken.

Ook willen we tijdens de testfase toezien op het waarborgen van de **integriteit** en het **respect** voor de jongeren die aan het ontwerpproces hebben bijgedragen. Bij significante aanpassingen aan het huidige ontwerp, waarbij de voorgestelde 'checklist van ruimtelijke voorwaarden' in het gedrang komt, vragen we ook de mening van de 4 jongeren die bij het ontwerpproces betrokken zijn geweest.

Bovendien toont het doctoraatsonderzoek van Sara aan dat dossiers met minderjarigen soms emotioneel meer belastend zijn voor rechters dan andere dossiers. Tijdens de testfase willen we ook bijzondere aandacht hebben voor de vraag hoe de nieuwe ruimte, naast het welzijn van het kind, ook het **welzijn van de rechter** (en ruimer

---

³⁹ De resultaten van een korte bevraging bij jeugdadvocaten zijn alvast terug te vinden in Bijlage 3.

---

ook andere betrokkenen) kan verhogen, en of daartoe eventueel nog bijkomende aanpassingen nodig die met jongeren kunnen worden afgestemd.

De zittingszaal zal in de eerste plaats getest worden in dossiers met **NBMV**. We kunnen echter rekening houden met het scenario dat de zittingszaal op termijn ook gebruikt zou kunnen worden voor gezinnen met kinderen tussen 0 en 18 jaar, en bij uitbreiding zelfs voor volwassen verzoekers, al dan niet in situaties van verhoogde kwetsbaarheid. We kunnen, indien gewenst, tijdens de testfase ook bekijken in welke mate de zittingszaal aan de noden van deze mensen voldoet. Op dit punt staan we ook stil bij het feit dat NBMV vaak, maar niet altijd, jongens in hun tienerjaren zijn, en dat zij, althans tijdens de periode van Sara's onderzoek, vaak, maar niet altijd, uit Afghanistan komen. In die zin weerspiegelen de vier deelnemers uit ons cocreatieve traject een aantal kenmerken die zij delen met andere minderjarigen in de asielprocedure in beroep. We kunnen echter geenszins stellen dat hun perspectief representatief is. Representativiteit is ook geen opzet van kwalitatief onderzoek, en zeker niet van participatief onderzoek, waar veeleer gestreefd wordt naar saturatie. Om tot deze saturatie te komen, moet er tijdens de testfase bijzondere aandacht zijn voor **diverse groepen kinderen en jongeren** die anders naar de zittingszaal zouden kunnen kijken dan de deelnemende jongeren uit ons onderzoek.

Tenslotte biedt de testfase ook een gunstige gelegenheid om te investeren in **opleiding** voor rechters, met name in hoe zij met kinderen en jongeren in gesprek kunnen gaan tijdens een zitting. Deze vorm van ondersteuning en bijbehorende specialisatie van rechters en medewerkers van de Raad komt in het ruimere doctoraatsonderzoek van Sara herhaaldelijk naar voor als een gemis. Indien gewenst kijken wij graag met jullie mee om samen met externe partners een opleidingstraject samen te stellen dat aan de verwachtingen van de Raad kan voldoen.⁴⁰

---

⁴⁰ Een aanzet hiertoe vindt u in Bijlage 4 bij dit rapport.

---

8. Conclusies

Dit rapport beschrijft het cocreatieve proces dat de auteurs doorlopen hebben om samen met jonge vluchtelingen, asielrechters en medewerkers van de RvV een nieuw ontwerp voor een zittingszaal voor te stellen. In deze zittingszaal kunnen rechters van de RvV **minderjarigen horen**.

In het gehele proces, van ontwerp tot uitvoering, worden de **rechten van het kind op bescherming, voorziening en participatie** als uitgangspunt genomen. Het resultaat is zo opgezet dat het (1) weerspiegelt wat jongeren zelf belangrijk vinden, (2) overeenkomt met de rechten van het kind, en (3) rekening houdt met afspraken en voorschriften in de dagelijkse werking van de Raad. Zo is er een ruimte ontstaan die rust en vertrouwen uitstraalt, steun biedt, jonge verzoekers serieus neemt en duidelijkheid schept. Tegelijkertijd worden de protocollen van de Raad gevolgd en is er ruimte om te bekijken hoe bijvoorbeeld openbaarheid van rechtspraak niet in het gedrang komt.

Dit voorstel toont aan dat het mogelijk is om een ontwerp te creëren dat rekening houdt met **diverse perspectieven en belangen**, waarbij het perspectief van jongeren en dat van rechters en de Raad samenkomt in een creatief ontwerp waarin verschillende betrokkenen zich kunnen vinden. We kijken uit naar de evaluatie en naar hoe dit ontwerp, in samenspraak met alle belanghebbenden, zijn weg zal vinden naar de praktijk.

Het cocreatieve proces maakt deel uit van een **breder onderzoek** naar de mate waarin de procedurele rechten van minderjarige verzoekers om internationale bescherming gewaarborgd (kunnen) worden in de asielprocedure in beroep voor de RvV. Ook de Raad zoekt naar manieren om zowel procedureel als inhoudelijk tot een meer kindvriendelijke asielrechtspraak te komen. Het cocreatieve ontwerp van de nieuwe zittingszaal is, naast bijvoorbeeld het opstellen van kindvriendelijke samenvattingen bij arresten en het verspreiden van een informatieve video over de procedure, een cruciale stap richting een meer kindvriendelijke asieljustitie op de RvV. We zijn samen met jullie benieuwd naar hoe en in welke mate de nieuwe zittingszaal een springplank kan zijn in deze zoektocht.

Ten slotte zien we de ontwikkelingen rond deze nieuwe zittingszaal als een unieke kans om de Raad binnen België, Europa en zelfs daarbuiten op de kaart te zetten als een **pionier in kindvriendelijke (asiel)justitie**. Wij zijn ervan overtuigd dat het ontwerp van de nieuwe zittingszaal inspiratie kan bieden om talloze asiel- en andere instanties op weg te helpen bij het vormgeven van kindvriendelijke (asiel)justitie in de dagelijkse werking van hun juridische procedures.

Referenties

- Cláudia Andrade et al. (2016), Is It the Place or the People? Disentangling the Effects of Hospitals' Physical and Social Environments on Well-Being, *Environment and Behavior*, 48(2), 299-323.
- Jill Berrick et al. (2018), International Perspectives on Child-responsive Courts, *International Journal of Children's Rights*, 26(2), 251-277.
- Marielle Brunning et al. (2020), *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Kaat Hogendoorn (2022), *Ontwerp jouw toekomst – Kindvriendelijke rechtspraak en de invloed van gerechtsgebouwen en zittingszalen op de participatie van kinderen in juridische procedures*. Scriptie ter verkrijging van de Master Jeugdrecht, Universiteit Leiden (in [open access](#) te raadplegen).
- Kinderrechtencommissariaat (2022), *Het kind weegt te licht – Kinderen hebben spreekrecht in de familierechtbank (Dossier Spreekrecht)* (in [open access](#) te raadplegen).
- Donna Koller & Meredith Farley (2019), Examining elements of children's place attachment, *Children's Geographies*, 17(4), 491-500.
- Sara Lembrechts (2023), *Child-Friendly Judgments in Belgian Asylum Appeals*. London: Refugee Law Initiative (in [open access](#) te raadplegen).
- Ton Liefwaard (2019), Access to Justice for Children: Towards a Specific Research and Implementation Agenda, *The International Journal of Children's Rights*, 27(2), 195-227.
- Evelyn Merckx en Sara Lembrechts (2023), *Rechter, hoor je mij? Richtlijnen voor kindvriendelijk horen*, Leuven: LeA Uitgevers, 104p.
- Evelyn Merckx (2023), *Child-Friendly Justice in Child Custody and Contact Cases After Parental Separation: An empirical-evaluative study of Belgian law and Flemish practice*. Den Haag: Boom Juridisch, 947p.
- Wikke Monster (2020), 'A design of justice. The courtroom of the future', *The Conscious Lawyer* 2020, pp. 58-61.
- Rebecca Nathanson & Karen Saywitz (2003). The Effects of the Courtroom Context on Children's Memory and Anxiety, *The Journal of Psychiatry & Law*, 31(1), 67-98.
- Raad van Europa (2010), *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice* ([hier](#) te raadplegen)
- Stephanie Rap & Ido Weijers (2014), *The Effective Youth Court – Juvenile Justice Procedures in Europe*, Den Haag: Eleven International Publishing, 240p.
- Stephanie Rap (2021), Design of Justice. De jeugdrechtbank van de toekomst, *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 2021, afl. 4, pp. 94-107.
- Stephanie Rap (2022), 'A Test that is about Your Life': The Involvement of Refugee Children in Asylum Application Proceedings in the Netherlands, *Refugee Survey Quarterly*, 41(2), 298-319.
- Karen Saywitz et al. (2010), Interviewing children in custody cases: Implications of research and policy for practice, *Behavioral Sciences & the Law*, 28(4), 542-562

Yucel Severcan (2015), The Effect of Children's Participation in Planning and Design Activities on their Place Attachment, *Journal of Architectural and Planning Research*, 32(4), 271–293.

Marijke Van Buggenhout (2024), *Paper borders: children and young people inside the Belgian asylum procedure. A multi-voiced and performative study* [PhD thesis], VUBPRESS.

Cathérine Van de Graaf (2021), The value of fair procedure: All's well that ends well? How social psychologists and legal theorists should sit down and talk. *International Journal of Procedural Law*, 11(2), 374–394.

Wouter Vandenhole, Gamze Erdem Türkelli & Sara Lembrechts (2024) *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols*, Edward Elgar Publishing (forthcoming).

Ellen Van Vooren & Sara Lembrechts (2021), Involving children and young people in policymaking : a children's rights-based approach to co-creative practice in REFLECTOR, in L. Van Praag (ed.) *Co-creation in migration studies : the use of co-creative methods to study migrant integration across European societies*. CeMIS Migration and Intercultural Studies, pp 247-278.

VN Comité voor de Rechten van het Kind (2009), *General Comment 12 on the right of the child to be heard* ([hier te raadplegen](#)).

VN Comité voor de Rechten van het Kind (2019), *General Comment 24 on children's rights in the child justice system*, para 46 ([hier te raadplegen](#)).

Bijlagen

1. Relevante indicatoren uit de *Child Friendly Justice Assessment Tool* van de Europese Unie en de Raad van Europa

De Europese Unie en de Raad van Europa zullen kindvriendelijke justitie in België, inclusief in de asielprocedure in beroep, evalueren aan de hand van 18 indicatoren.

Volgende indicatoren zijn in het bijzonder relevant in de context van de nieuwe zittingszaal bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen:

INDICATOR 2	<i>The language used throughout the proceedings is adapted to children in such a way that they can understand it.</i>	<i>This includes translation and use of clear language.</i>
INDICATOR 9	<i>Child participation mechanisms and spaces enabling children to exercise their right to access justice are in place.</i>	
- INDICATOR 9A	<i>Children exercise their right of access to justice and information.</i>	<i>This includes information about the reason for the proceedings, the child's rights during the proceedings, the procedure itself, possible outcomes and remedies. It also includes access to a free lawyer in their own name, adequate preparation for the hearing, and opportunities to give and receive feedback after the hearing.</i>
- INDICATOR 9B	<i>Children are heard in a child friendly environment.</i>	<i>This includes rooms where hearings take place that are designed and configured in a child-friendly way and are actually used; non-intimidating dress code of legal professionals; avoidance of multiple hearings.</i>
INDICATOR 14	<i>Children benefit from effective and meaningful participation in proceedings.</i>	<i>This includes policies and procedures that ensure effective and meaningful participation and that ensure children's views and perspectives are represented; treatment with respect for the child's age, special needs, level of reasoning and ability to concentrate. It also includes allowing the child to be accompanied by a person they trust and collecting children's feedback on this.</i>

2. Invitation – Uitnodiging

UNE NOUVELLE SALLE D'AUDIENCE POUR LES MINEURS EN PROCÉDURE D'ASILE AU CCE

TU TE JOINS À NOUS ?
As-tu entre 14 et 21 ans ?
As-tu vécu une procédure d'asile au Conseil du Contentieux des Étrangers (CCE) lorsque tu avais moins de 18 ans ?
Veux-tu réfléchir avec nous à une nouvelle façon d'aménager la salle d'audience du CCE ?
Bienvenue !

QU'ALLONS-NOUS FAIRE ?
Ensemble, nous allons explorer comment une salle d'audience adaptée aux mineurs pourrait être conçue. Nous élaborerons une proposition que nous présenterons au juge d'asile du CCE. Ensuite, le CCE examinera la proposition.

QUE PEUX-TU ATTENDRE ?

- Nous organisons deux ateliers à Bruxelles. Tu décides toi-même ce qui est réalisable pour toi. Tu peux venir une fois ou deux fois.
- Tu reçois un remboursement de tes frais de transport public. Pendant les ateliers, il y aura quelque chose à manger et à boire.
- Pour chaque atelier, tu reçois un bon cadeau d'une valeur de 25 € dans un magasin de ton choix.

MODALITÉS PRATIQUES

Brainstorm créatif
29 mai 2024, 14:30-16:30h
ABC-Huis, Gauchetstraat 11, Bruxelles

Concevoir et proposer
12 juin 2024, 14:30-16:30h
ABC-Huis, Gauchetstraat 11, Bruxelles
RVV, Gauchetstraat 92-94, Bruxelles

Nous nous retrouvons au Carrefour dans la gare de Bruxelles-Midi (sortie place Solvay) entre 14:00 et 14:30h.

S'INSCRIRE OU SAVOIR PLUS?
SARA.LEMBRECHTS@OVGBE
0474339113

LES MINEURS AU CCE

- Si tu n'es pas d'accord avec la décision du CGRA, tu peux introduire un recours au CCE.
- Le CCE t'invite à une audience. Tu peux y être entendu par un juge en matière d'asile. Celui/celle-ci prend une nouvelle décision.
- Actuellement, les audiences avec des mineurs se déroulent à peu près de la même manière que les audiences avec des adultes.

CONCEVOIR UNE NOUVELLE SALLE D'AUDIENCE

En écoutant les enfants et les jeunes ayant vécu eux-mêmes une procédure d'asile, le CCE souhaite aménager une nouvelle salle d'audience qui répond à ce que les enfants et les jeunes considèrent comme important.

EN SAVOIR PLUS?

Sara Lembrechts dirige le projet. Elle invite des chercheurs sur la manière des mineurs dans le processus d'asile en appel au CCE.

Pour en savoir plus, contactez Sara Lembrechts à l'adresse suivante: s.lembrechts@ovg.be

Plus de questions concernant ce projet, tu peux toujours t'adresser à s.lembrechts@ovg.be

Le projet est financé par le Fonds National de la Recherche Scientifique (FNRS) et le Fonds National de la Recherche Scientifique (FNRS) et le Fonds National de la Recherche Scientifique (FNRS).

EEN NIEUWE ZITTINGSAAL VOOR KINDEREN EN JONGEREN IN ASIELPROCEDURES OP DE RVV

DOE JE MEE?
Ben jij tussen 14 en 21 jaar oud?
Heb jij een asielprocedure op de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV) meegemaakt toen je nog geen 18 was?
Wil je mee denken over hoe we de zittingszaal op de RVV anders kunnen inrichten? Welkom!

WAT GAAN WE DOEN?
Samen onderzoeken we hoe een zittingszaal op maat van kinderen en jongeren er kan uitzien. We maken een ontwerp dat we voorstellen aan de asielrechters van de RVV. Dan gaat de RVV met het voorstel aan de slag.

WAT KAN JE VERWACHTEN?

- We komen 2 of 3 keer samen in Gent en Brussel. Jij beslist zelf wat haalbaar is voor jou.
- Je ontvangt een vergoeding voor je kosten van openbaar vervoer.
- Tijdens de workshops voorzien we eten en drinken.
- Per workshop krijg je een cadeau van ter waarde van 25€ van een winkel naar keuze.

PRAKTISCH

Kennismaking
12 mei 2024, 13:45-14:00h
OOBT, Tullbaan 1, 1000 Gent
Algemeen secretariaat Justitie Vlaanderenstraat 108, 1000 Gent

Creatieve brainstorm
29 mei 2024, 14:30-16:30h
ABC-Huis, Gauchetstraat 11, Brussel

Ontwerpen en voorstellen
12 juni 2024, 14:30-16:30h
ABC-Huis, Gauchetstraat 11, Brussel
RVV, Gauchetstraat 92-94, Brussel

SCHRIJF JE IN VOOR 10 MEI 2024
SARA.LEMBRECHTS@OVGBE
0474339113

KINDEREN EN JONGEREN OP DE RVV

- Als je niet akkoord bent met de beslissing van het CGVS, kan je in beroep gaan bij de RVV.
- De RVV nodigt jou uit voor een zitting. Daar kan je gehoord worden door een asielrechter. Die neemt een nieuwe beslissing.
- Op dit moment verlopen zittingen met kinderen en jongeren ongeveer op dezelfde manier als zittingen met volwassenen.

EEN NIEUWE ZITTINGSAAL ONTWERPEN

De zittingszaal op de RVV is niet ingericht op maat van kinderen en jongeren. Dat wil de RVV veranderen.

Door te luisteren naar kinderen en jongeren die zelf een asielprocedure hebben meegemaakt, wil de RVV een nieuwe zittingszaal inrichten die toegankelijk komt aan wat kinderen en jongeren belangrijk vinden.

MEER WETEN?

Sara Lembrechts leidt het project. Zij doet onderzoek naar de manier waarop kinderen en jongeren in asielprocedures in beroep naar de RVV.

Voor alle vragen over dit project, neem contact op met Sara Lembrechts via de volgende e-mail: s.lembrechts@ovg.be

Meer vragen over het project, neem contact op met Sara Lembrechts via de volgende e-mail: s.lembrechts@ovg.be

Het project wordt gefinancierd door de Vlaamse Overheid en het Fonds National de la Recherche Scientifique (FNRS).

Projectleider: Prof. Dr. Sara Lembrechts
s.lembrechts@ovg.be

3. Online bevestiging van jeugdadvocaten

Op 27 augustus 2024 gaf Sara Lembrechts in opdracht van de Orde van Vlaamse Balies (OVb) een online webinar aan een 50-tal ervaren jeugdadvocaten over de positie van kinderen en jongeren in de Belgische asielprocedure. Een twintigtal onder hen vulden een online bevestiging in over hun ervaring met de interactie tussen rechters en kinderen en jongeren in de context van procedures voor de familie- en jeugdrechtbank. Uit de bevestiging leren we dat jeugdadvocaten het idee van een aangepaste zittingszaal voor het horen van minderjarigen zeer genegen zijn, ook al is de sfeer en inrichting van de zittingszaal niet voor iedereen een prioriteit op dit moment.

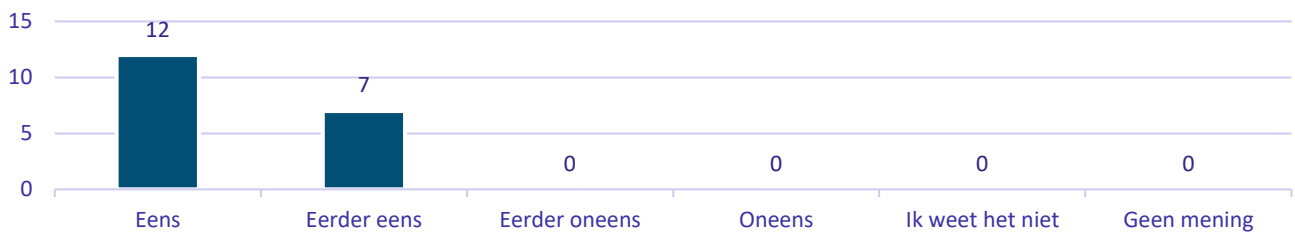
De bevestigde jeugdadvocaten zijn het unaniem eens/eerder eens met de stelling dat jongeren zoveel mogelijk achter gesloten deuren moeten gehoord worden. Het grootste voordeel van het horen achter gesloten deuren is volgens hen dat het makkelijker is voor jongeren om zich open te stellen. Er zijn echter ook voordelen voor de rechter. De bevestigde jeugdadvocaten noemen als tweede voordeel dat de rechter beter tot de jongere kan doordringen in een gesloten zittingszaal, en als vierde voordeel dat de zitting efficiënter verloopt. Bovendien merken de bevestigde jeugdadvocaten in hun eigen professionele praktijk dat de sfeer en inrichting van een zittingszaal een invloed hebben op de communicatie in die ruimte. Volgens hen kan de sfeer en inrichting van een zittingszaal bijdragen aan kindvriendelijke justitie. De meningen zijn meer verdeeld over de vraag of dit ook geldt voor het recht op een eerlijk proces.

In deze grafieken worden hun antwoorden visueel weergegeven:

Ik vind dat jongeren zoveel mogelijk achter gesloten deuren gehoord moeten worden.

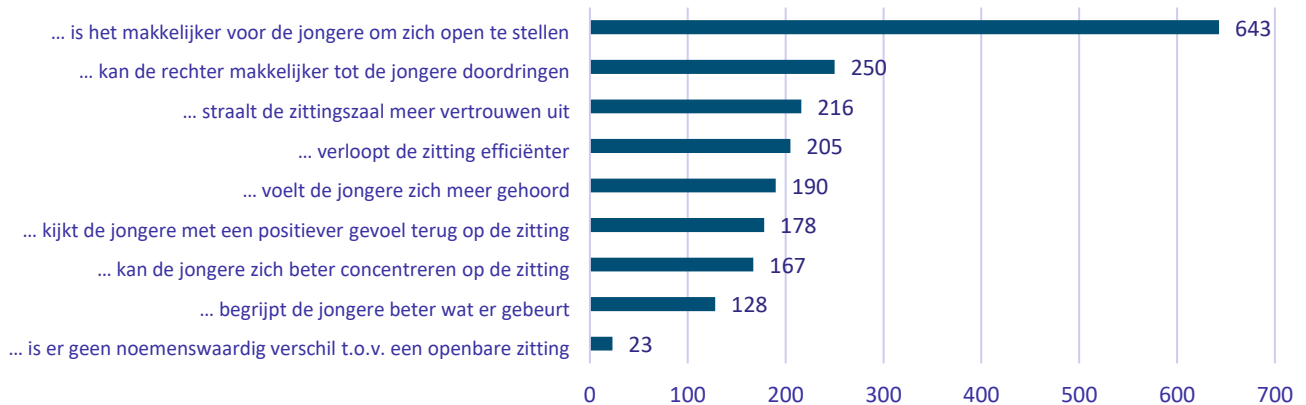
(19 antwoorden)

Wat is voor jou het grootste verschil tussen een zitting achter gesloten deuren en een openbare zitting? Bij een zitting achter gesloten deuren ...

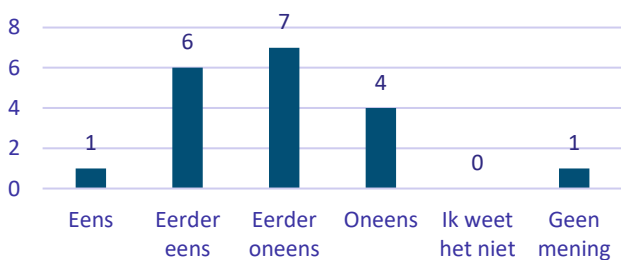
(verdeel in totaal 100 punten over de verschillende opties)

(20 antwoorden)

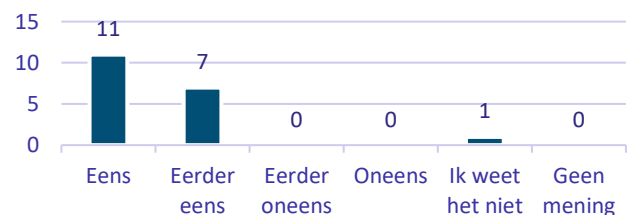
De sfeer en inrichting van een zittingszaal zijn geen prioriteit voor mij.

(19 antwoorden)

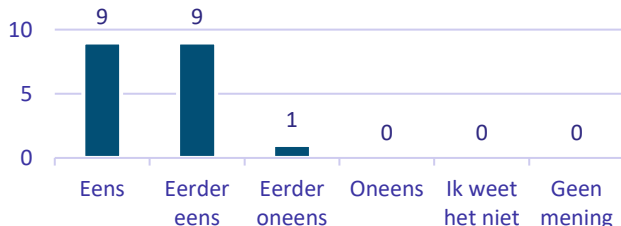
De sfeer en inrichting van een zittingszaal hebben een invloed op de communicatie in die ruimte.

(19 antwoorden)

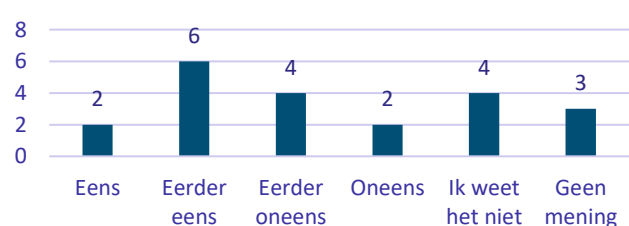
De sfeer en inrichting van een zittingszaal kan bijdragen aan kindvriendelijke justitie.

(19 antwoorden)

De sfeer en inrichting van een zittingszaal kan bijdragen aan het recht op een eerlijk proces.

(21 antwoorden)

---

4. Gespecialiseerde opleiding voor de magistraat die minderjarigen hoort

Het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) voorziet in een tweedaagse opleiding rond het horen van minderjarigen op zitting – de module ‘HOREN’ voor familie- en jeugdmagistraten (code *JUR-01103*, zie <https://www.igo-ifj.be/nl/content/igo-online>). Op dit moment zijn er geen concrete data aangekondigd waarop deze opleiding door het IGO zou worden aangeboden.

Sara Lembrechts heeft deze opleiding bijgewoond in 2021. De module was toen volledig toegepast op familie- en jeugdrecht, met bijdragen over het wettelijk kader betreffende het horen van minderjarigen in familiezaken (Prof. Em. Patrick Senaeve), het wettelijk kader betreffende het horen van minderjarigen inzake jeugdbescherming (familie- en jeugdrechter Luk Versteylen), ontwikkelingspsychologische aspecten i.f.v. de communicatie met kinderen en adolescenten (Prof. Dr. Lieve Dams), politionele inzichten m.b.t. het horen van minderjarigen (Benny Rogge & Ellen Van de Weghe van de lokale politie Gent) en rollenspelen (onder begeleiding van de sprekers en van familie- en jeugdrechters Lieve De Buck, Mieke Dossche en Anelore Bruneel).

In elk geval is het interessant om deze opleiding aan te vullen met een aantal sprekers die een goede vertaalslag van de inhoud naar de asiel- en migratiecontext zouden kunnen maken.

- Vanuit psychologisch/pedagogisch perspectief, specifiek in een migratiecontext: bijvoorbeeld prof. [Ilse Derluyn](#) (UGent) of dr. [Caroline Spaas](#) (KU Leuven)
- Vanuit een *procedural fairness* – procedurele rechtvaardigheid perspectief: bijvoorbeeld dr. [Cathérine Van de Graaf](#)
- Vanuit het werkveld: bijvoorbeeld iemand van Minor Ndako ([David Lowyck](#)), een voogd (Griet Braeye) en/of iemand verbonden aan gespecialiseerde dienstverlening binnen de gezondheidszorg ([Stephanie De Maesschalk](#) van UZ Gent of [Solentra](#) van UZ Brussel)
- Vanuit het buitenland: bijvoorbeeld input van [Rein Odink](#) (Rechtbank Amsterdam), die als rechter ervaring heeft in zowel het familie- en jeugdrecht als het vreemdelingenrecht
- Vanuit de politiediensten: de input van de agenten die in de opleiding door IGO werd aangeboden (vanuit hun ervaring met TAM-verhoren⁴¹) zou voor de vreemdelingenrechter ook zeer goed kunnen werken
- Vanuit de UGent en de expertise die aan de grondslag ligt van dit rapport: ook Prof. Ellen Desmet, Sara Lembrechts en Ellen Van Vooren kunnen ook een opleidingsonderdeel voor hun rekening nemen. Ook Sara's co-auteur van het boek 'Rechter hoor je mij', [Evelyn Merckx](#), heeft veel expertise over kindvriendelijke justitie op de familierechtbank (zij is evenwel tot en met januari 2025 in moederschapsrust)

Daarnaast biedt de Raad van Europe online ook een [gratis Engelstalige self-learning cursus](#) aan over kindvriendelijke justitie. Deze cursus is af te ronden in 9 uur en omvat 7 modules:

- *Module 1 Basics of child-friendly justice*
- *Module 2 The right to effective participation in justice systems*
- *Module 3 Diversion and restorative justice*
- *Module 4 Child-friendly justice before judicial proceedings*
- ***Module 5 Child-friendly justice during judicial proceedings***

---

⁴¹ TAM staat voor Techniek Audiovisueel verhoor van Minderjarigen. Zie hierover: <https://www.politie.be/5998/nl/nieuws/tam-diepste-geheimen-naar-boven-halen>.

-
- *Module 6 Child-friendly justice after judicial proceedings*
  - *Module 7 Violence against children and interdisciplinarity*

Module 5 behandelt praktische richtlijnen voor kindvriendelijke justitie tijdens een zitting. De documentatie gaat o.a. dieper in op beperkte openbaarheid, aangepaste communicatie, uitleg bij de verschillende rollen van de aanwezigen, individuele benadering van het kind, een kindvriendelijke omgeving, aanwezigheid van een vertrouwenspersoon, verantwoordelijkheid voor effectieve participatie bij de rechter, en een voor het kind begrijpelijke beslissing:

Practical Considerations During Trial

Here is an indicative list of practical considerations for officials (judges, prosecutors, advocates and court staff) that will allow the child to participate more effectively in a trial:

Limited publicity: Whenever children are being heard or giving evidence in judicial proceedings, this should preferably take place *in camera*. As a rule, only those directly involved should be present, provided that they do not obstruct children giving evidence (CoE [CFJ Guidelines](#)).

The UN Committee on the Rights of the Child recommends that all states parties introduce the rule that court and other hearings of a child in conflict with the law be conducted behind closed doors. If the verdict/sentence is pronounced in public at a court session, it should be done in such a way that the identity of the child is not revealed ([UN General Comment No. 24](#) (2019)).

Communication with the child: Professionals should adapt their language and more generally the way they communicate to the individual needs and level of understanding of each child. All communication principles and guidelines presented in Module 4 should also apply in judicial proceedings. Therefore, for example, professionals should encourage children to inform the court if they have any problem or want a break. This is the case regardless of the format of the interview with the child, be it in person or online (remotely). Some courts provide coloured “signal” cards for this purpose. However, as explained, professionals should not overly rely on the child alerting them, but should be vigilant to identify any potential miscommunication.

Introduction and explanation of the roles of various persons involved: Court officials are expected to introduce themselves, to address questions to the child and to inform the child of the identities of all other professionals involved in the proceedings and their respective role. They should also acquaint the child with the layout of the court. If the child is interviewed/questioned remotely, (s)he should be told how the live video link works and who can see whom.

Individualisation of the process: Judges should adapt the communication and evidence-giving procedures to the specific needs and situation of the child. Therefore, where relevant, they should ensure recesses during a child’s testimony, provision of sufficient time for the child to express himself/herself, and measures to avoid any disruption. Other measures, such as taking evidence remotely and screening the child and the alleged perpetrator or altering their voice, can also be taken. These protective measures are explained in detail in a subsequent section.

Court setting: A child-friendly court environment may also mean that no wigs or gowns or other official uniforms and clothing are worn. This can be implemented depending on the child’s age or the function of the official. Depending on the circumstances and on the views of the child, however, uniforms may help the child distinguish between different professionals and understand the relevance of their roles. It can also reinforce the child’s perception that the competent authority takes their matters seriously.

While the court setting may still maintain some formality, the behaviour of officials should be less formal and more child-friendly.

Person of trust: Being **accompanied** by a person whom they can trust can make children feel more comfortable and safe in the proceedings. This is why, regardless of the proceedings, the child should be accompanied and have a known neutral supporter, not directly involved in the case, present during their testimony. Where relevant, participation of experts in the hearing, such as of psychologists or medical and other experts, to assist court officials, is also important.

Control of the questioning process and case management: All professionals involved in judicial proceedings have a responsibility to respect the child's rights and to manage appropriately the questioning of a child. However, the ultimate responsibility for ensuring that a child participates effectively in the process lies with judges. They should pay particular attention to setting the conduct and communication rules for other actors involved and to monitor their implementation.

Explanation of decision: child-friendly justice also implies that children **understand** the nature and scope of the **decision** taken, and its effects. While the judgment and the motivation thereof cannot always be recorded and explained in child-friendly wording, due to legal requirements, children should have those decisions explained to them, either by their lawyer or another appropriate person (parent, social worker, etc.).

Case law Examples

In the case of [Blokhin v. Russia](#), the EctHR stressed that the judicial authorities must take steps:

- to reduce as far as possible the child's feelings of intimidation and inhibition and
- to ensure that (s)he has a broad understanding of the nature of the proceedings and what is at stake. The EctHR clarified that this includes the understanding of the significance of any potential penalty as well as the child's right to defence.

In the cases of [T. v. the United Kingdom](#) and [V. v. the United Kingdom](#) [GC], the EctHR emphasised that criminal proceedings must be so organised as to respect the **principle of the best interests of the child**. It is essential that a child charged with an offence is dealt with in a manner which fully takes into account **his or her age, level of maturity and intellectual and emotional capacities**, and that steps are taken to promote his/her ability to **understand and participate in the proceedings**. When a child was charged with a serious offence attracting high levels of media and public interest, it is necessary to reduce feelings of intimidation and inhibition as far as possible. The EctHR found that the formality and ritual of the Crown Court must at times have seemed incomprehensible and intimidating to children and that certain modifications to the court room, in particular the raised dock which was designed to enable the applicants to see what was going on, had the effect of increasing their sense of discomfort during the trial, since they felt exposed to the scrutiny of the press and public.

